

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

22. évfolyam - 5 szám

2014. október hó

A TARTALOMBÓL

Beszámolók:

ICOMOS Nemzetközi Falkép Konferencia,
Esztergom

XIX. Népi Építészeti Konferencia,
Békés

Átadták a 2014. évi Europa Nostra Nagydíjat
Miskolc

10 éves az Örök-Zöld Klub

Lezárult az
„Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek”
program

TAGDÍJBEFIZETÉS 2015

AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG
FELHÍVÁSAI
A
2015. évi
ICOMOS DÍJRA,
MŰEMLÉKVÉDELMI CITROM DÍJRA,
PÉLDAADÓ MŰEMLÉKVÉDELEMÉRT DÍJRA

Emlékezünk rá, hogy...
Rejtett évfordulóink

Búcsúzunk...
Ágostházi László DLA (1931-2014)

Beszámoló

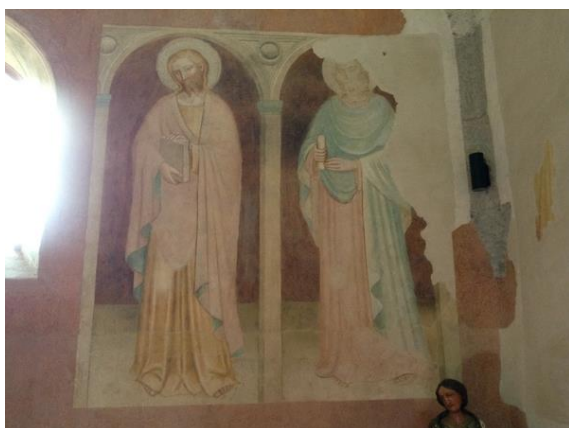
2014. június 19 és 22 között rendeztük meg Esztergomban az ICOMOS Nemzetközi Tudományos Falkép Bizottság második konferenciáját. Hosszú előkészületek után a bizottság végre ismét világkonferenciát szervezhetett. Mivel a titkárság mindig az elnök székhelyével azonos nemzeti bizottság is, így a magyar ICOMOS közösen szervezte a befogadó esztergomi Vármúzeummal az eseményt, melyen összesen 12 ország 22 előadással vett részt.

Sajnos nem minden földrész képviseltette magát, hiába törekedtünk a szakmai sokszínűségre, az igazán falképes szakembereknek való helyszín nem tudott versenyre kelni a hosszú repülőutak magas árával.

A konferencia öt részből állt: egy a Velencei Kartáról szóló elő-konferenciából, az emberi katasztrófák és megoldásairól - mint fő előadói témáról - szóló előadásokból álló részből, amit a konferencia harmadik témája, egy tematikus "falképes útvonal" bemutatása követett, mely egyrészt földrajzilag, másrészt készítési periódusonként taglalta a kérdéskört.

A témát az előző év során választottuk ki, mely több szempontból is igen időszerű - egyfelől soha nem készült ilyen jellegű "táji" bemutatása a falképeknek, másfelől több mint aktuális egy összefogó "világ-dokumentáció" létrehozása, mely egységes elvek szerint készül. A konferencia rendkívül izgalmas előadásokat hozott.

A negyedik rész a helyi restaurálásokkal annak történetével és a most folyó restaurálások eredményeivel, technikájával foglalkozott, több helyszíni előadással illetve konzultációval.

Az ötödik rész, szintén helyi vitákkal illetve előadásokkal, a felvidéki Százdon és Bényen lett szervezve, ahol a Szlovák Örökségvédelmi kollégák segítették munkánkat.

Olyan változatos és érdekes előadások sora hangzott el, hogy senki, egyetlen résztvevő sem akart egyről sem lemaradni, ami végül, a közel 50 fős hallgatóság ellenére "családias" kérdésekkel és vitákkal teli légkört teremtett. Köszönhető mindez a vendéglátó szervező társaknak is. A Százdi polgármester a helyi múzeumban fogadott minket kis műsorral, és még ebéddel is megvendégelte a csoportot. A fogadtatás lenyűgözte a csoportot.

Szakmailag kiváló kirándulást szerveztünk Bénybe is, ahol két objektum restaurálásáról esett szó, és a helyi kollégák előadásokat is tartottak a munkákat bemutatóként.

Elmondható hogy a második, terveink szerint három évenként ismétlődő konferenciánk igen sikeres volt. Az előadásokon elhangzott falképes utakat terveink szerint folyamatosan szeretnénk fejleszteni, egy egységes világtérképet létrehozva, folyamatos dokumentációs feltöltéssel, mely az összes kolléga számára hozzáférhető lesz. Mindezt világhálón szeretnénk megjeleníteni, mely összefogó programra azonban némi anyagi háttér szükséges. Elképzelésünk szerint, ez nemcsak a társszakmáknak adhatna óriási segítséget, de hozzájárulhatna a turisztikai érdeklődés felkeltéséhez is, mely, mint tudjuk, manapság az összes védendő emlékünknél egyik fő fenntartója.

Köszönet minden lelkes segítőnek, akik a legszorosabb szakmai kollégákon, Benoit De Tapol és Walter Schudelen – az európai csoport, Barcelonai és Bruxellesi intézet szakemberein kívül támogatták az ügyet, az NKA-nak, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnak, és végül, de nem utolsó sorban az Esztergomi Vármúzeumnak, aki a helyszínt biztosította rendezvényünkhöz.

Szerencsésnek vallhatom magam a szakbizottság elnökeként, hogy a második ilyen szakmai konferenciát szervezhettem meg! Mindez, persze csak egyre több munkát, sok-sok kolléga lelkes segítségét és a magyar kultúra hivatalos támogatását és odafigyelését kívánja meg.

Wierdl Zsuzsanna

Örökségvédelmi szakmai nap - Győr

A Győr-Moson-Sopron Megyei Kormány Hivatal GyJH Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal munkatársai 2014. szeptember 19-én részt vettek a megye területén működő egyházmegyék papjai, lelkészei számára megrendezett örökségvédelmi szakmai napon, melyen Komárom-Esztergom- és Vas megye műemlék-felügyelői is jelen voltak, hiszen az egyházmegye ezeket a közigazgatási területeket is érinti.

Az esemény fő célja a kapcsolatfelvétel, az eredményes hatósági együttműködés előkészítése volt. A kormányhivatal dísztermében lebonyolított rendezvényt Széles Sándor kormány megbízott, Dr. Pápai Lajos megyéspüspök és Szemerei János evangélikus püspök is megtisztelte.

Elgondolkodtató, hogy a célközönségnek számító papok közül azonban mindössze 8-10 fő képviselte az egyházmegyéket!

A rendezvényen a hivatal munkatársai és vendég előadók tartottak előadásokat az örökségvédelem fontosságáról és a műemlék templomok felújításáról és fenntartásáról az alábbiak szerint:

Veöreös András, műemlék-felügyelő, GyJH Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal:
Az egyházak és a hivatal szerepe a kulturális örökség megőrzésében

Nemes András, művészettörténész, Soproni Múzeum:
Speciális szakkérdések: kutatás, restaurálás

Erő Zoltán, Műemlékőr kísérleti projekt – vezető szakértő:
Épületek folyamatos karbantartása

Dr. Reiner Viktória, hatósági referens, Győr-Moson-Sopron Megyei Kormány Hivatal:
Örökségvédelmi hatósági eljárások

Schnitzerné Samu Tímea, Új Széchenyi Terv Programiroda:
Pályázatok életútja

Beck Sándor, műszaki ellenőr:
Esettanulmányok, jó példák

Veöreös András

A tavaly november 14-én, a budapesti Podmaniczky Rendezvénykastélyban megtartott nyitókonferencia után végéhez ért az országot bejáró vándorkiállítás és a konferenciasorozat, a kétnapos zárókonferenciára Balatonfüreden, az Anna Grand Hotel Dísztermében került sor 2014. szeptember 25-26-án.

„Nincs kicsi és nagy feladat”

lezárult a műemlékes konferenciasorozat

Az Athéni Charta óta a világ nagyot változott és ennek következtében a védendő értékek köre, jellege, az örökségvédelem résztvevőinek száma is módosult – mondta Gustavo Araoz, az ICOMOS elnöke az Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek országos konferenciasorozat nagy sikerrel lezajlott balatonfüredi kétnapos zárórendezvényén.

Partnerség és együttműködés nélkül nem lehet az örökségvédelmet jól művelni – mondta a frissen megalakult Kulturális Örökségvédelmi Helyettes Államtitkárság képviselőjében Benkőné Kiss Zsuzsanna főosztályvezető, Bóka István, Balatonfüred polgármesterének köszöntője után. Sághi Attila ismertette a Forster Központ korábbi, valamint a Lechner Lajos Tudásközponttól és az MNM-NÖK-től átvett, illetve átveendő feladatait.

Az 1993-ban alakult NKA-ba 1994-ben került be az építészet, majd 2000-ben az örökségvédelem. Ma a két terület egy kollégium alatt működik. Külön törvényi kiegészítés kellett ahhoz, hogy építési tevékenységet is támogathassanak – fejtette ki Pottyondy Péter az NKA Építőművészet és Örökségvédelem Kollégiumának vezetője. Az örökség mindannyiunk életfeltétele, ahogy az elődeink genetikai állományát is megörököljük – helyezte új megvilágításba az örökség fogalmát Réthelyi Miklós, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke.

A műemlékvédelem modern értelemben 200 évesnek tekinthető, ez idő alatt az örökség fogalma folyamatosan változott és átértelmeződött, ezzel a kihívással szembe kell néznünk és meg kell tudnunk

fogalmazni a válaszokat a változásokra – mondta Gustavo Araoz, az ICOMOS elnöke a védelem integritásáról és autentikusságáról szóló előadásában.

Az első konferencianap második blokkjában az előadók a tematikus konferenciák tapasztalatairól számoltak be. A népi műemlékeink folyamatosan pusztulnak – tudhattuk meg Dobosyné Antal Anna előadásából. Az örökségvédelem ismétlődő átszervezései több szakember számára kifejezett kálváriát jelentettek – fejtette ki Klaniczay Péter. Nagy Gergely a történeti szerkezetek oktatásának fontosságát hangsúlyozta.

A víz alatti régészeti kutatások fellendülőben vannak a 2001-es UNESCO egyezmény ratifikálásának köszönhetően – mondta el Visy Zsolt. A só és a szarvasmarhahajtók útjai behálózták Európát Erdélytől, illetve a Hortobágytól Nürnbergig – tudhattuk meg Kovács Erzsébet előadásából, aki a lehetséges turisztikai fejlesztési irányokat is ismertette. Az ipari örökség még ma sem kapta meg a méltó helyét – hívta fel a figyelmet Németh Györgyi.

Fejérdy Tamás a világörökség és a műemlékvédelem kapcsolatáról beszélt a sárospataki kiskonferencia kapcsán. Wierdl Zsuzsa a kutatás roncsolásos és roncsolásmentes módszereit mutatta be. Szikra Éva a történeti kertjeink jelenét és jövőképét ismertette a kecskeméti kiskonferenciához kapcsolódóan.

A város az emberiség legnagyobb műalkotása – idézte Konrád Györgyöt Winkler Gábor a történeti településeinkről és a településfejlesztésről szóló előadásában. Nagy Gábor a Pesti Vármegyeházán Építészet és műemlékvédelem cím alatt zajló konferenciasorozatról, Winkler Barnabás pedig az Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek vándorkiállítás tapasztalatairól és tanulságairól számolt be.

Mindig hasznos, ha korábban axiomatikusnak tartott kérdéseket újra előveszünk és megvizsgálunk – hívta fel a figyelmet Fejérdy Tamás a második konferencianap nyitóelőadásában. Változó világban élünk, sosem volt a civilizációs fejlődés ilyen gyors, a környezet megváltoztatására nem voltak ilyen hatékony eszközeink. Az állam decentralizálása sosem volt ilyen jelentős, a mai neoliberais államok áthárítják a felelősséget, nem oldják meg a problémákat. Ebben a környezetben a műemlékvédelem veszélyben van, a szakemberek egyre inkább elveszítik a kontrollt. A szakma és a társadalom más nézőpontból szemléli a műemlékvédelmet, folyamatos dialógus kell, mert a társadalom támogatása nélkül reménytelenné válik a helyzet – hangsúlyozta Boguslaw Szmygin, az ICOMOS Akadémia elnöke.

Az elmúlt időkben a restanciák egyre nőttek, pedig a környezet kultúrája és a termelés hatékonysága között összefüggés van – mondta el Entz Géza, aki az alulról, civil összefogással történő építkezést tartja egyedül célravezetőnek. Magyarország műemléki értékei nagyrészt rejtettek, a falkutatásnak nagy szerepe van, így derült fény például a soproni lakótornyokra is – derült ki Lászlay Judit előadásából. A budai várban a barokk korban a középkori épületek az uralkodó reprezentációjának, végeredményben a politikának alárendelve pusztultak el, majd a későbbiekben is összefonódott a terület sorsa a politikával – ismertette a Budavári Palota történetét Magyar Károly.

A város legfontosabb funkciója, hogy a hatalmat formává, az energiát kultúrává, az élettelen anyagot eleven művészi jelképekké, a biológiai újratermelést pedig társadalmi kreativitássá alakítsa – idézte Meggyesi Tamás Lewis Mumford *A város a történelemben* című művét. Erdélyben sok református templom került a pusztulás szélére, amelyek közül a Teleki László Alapítvány segítségével sikerült többet megmenteni – tudhattuk meg Diószegi Lászlótól.

A kultúránknak meghatározó eleme a kereszténység, hiszen az időszámításunk kezdete, a pihenőnapunk, az európai népek egységének gondolata, a filozófiai és jogi fogalmaink jelentős része (mint például a szabadság vagy a személyi méltóság) mind keresztény eredetűek, ahogy az építészeti és művészeti örökségünk nagyon komoly része is – hívta fel a figyelmet Márfi Gyula veszprémi érsek. Mihályfi László a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., Zongor Gábor pedig a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének tevékenységét mutatta be.

Nincs kicsi és nagy feladat, mindegyiket azonos erőbedobással kell elvégezni. Nincs érdektelen történet, csak meg kell találni benne az érdekeset. Minden vélemény fontos, végül mindig kiderül, hogy minden előbbre vitt – fejtette ki Karácsony Tamás az építészek felelőségéről szóló előadásában.

Az ügyek túlnyomó része az elsőfokon lezárul – mondta el Tóth Ferenc, Budapest Főváros Kormányhivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalának vezetője, aki az ügyek másodfokra kerülésének a fellebbezésen kívüli eseteit is ismertette.

Ráday Mihály a mára már országossá bővült városvédő és - szépítő mozgalom történetét és tevékenységét mutatta be, különös tekintettel az ifjúsági kiadványokra és pályázatokra. Az USA-ban egy peres ügy kapcsán a legfelsőbb bíróság a meglévő környezethez való jogot alapvető emberi joggá nyilvánította – mondta el Winkler Gábor. A műemlékek körüli ügyek szereplői emberek, így minden szakmai és pénzügyi szempont mellett nagy szerepe van az ő hozzáállásuknak is – hangsúlyozta Veöreös András.

A műemlékek sorsában a középfokú szakemberek és a szakmunkások képzettsége is meghatározó, ezért komoly fegyvertény, hogy az ország több pontján elindult a műemléki technikus képzés, a kőműveseknek és a festőknek pedig egy egyéves műemlékes ráképzés, amint azt Mezős Tamás előadásából megtudhattuk. Istvánfi Gyula a *genius loci* fogalmát elemezve Hamvas Bélát idézte: „A helyet ne tévesszük össze a térrel”.

Pesti Mónika (Artifex Kiadó)

***

A 2014. szeptember 25-26-án lezajlott, igen nagy érdeklődést kiváltó balatonfüredi zárókonferencián nagy örömmel üdvözölhettük Gustavo Araoz-t, az ICOMOS nemzetközi szervezetének elnökét, és Boguslaw Szmygin-t, az ICOMOS Akadémia elnökét, akik jelenlétükkel megtisztelték a kétnapos eseményt.

Angol nyelvű felszólalásaikat, és azok magyar nyelvű változatát (a fordítást ezúton is megköszönve Harlov Melindának és Fejérdy Tamásnak) az alábbiakban adjuk közre:

Gustavo Araoz:

I am extremely happy to be in Hungary, here in Balatonfüred, and I apologize for speaking in a foreign language but I don't speak Hungarian unfortunately. I want to begin by thanking the organizers of this committee at this celebration of this long reflection that you have been pursuing about the past and the future of your cultural heritage especially in this time of great uncertainty and change. So I certainly come here with the best wishes that the outcome of this whole change process will be very successful for the heritage. As you know, because of our unique multicultural, international and multi-disciplinary nature, ICOMOS has been an adviser to UNESCO since our creation fifty years ago, and mirroring that function, our National Committees must also act as advisors to their governments on all issues affecting the cultural heritage. You may not know this, because you are looking at it up from close but you are very fortunate in Hungary that you have a national committee with so much energy and so much knowledge with so many internationally recognized members in heritage protection who are very active not only here but all over the world.

What brings us together in Balatonfüred for today is our shared concern and passion to protect our cultural heritage. Heritage conservation in the modern sense that we understand it has a history of two centuries, during which time the notion of what heritage is, the way that it is identified and protected, and the role it plays in society have evolved in a constant expansion. We must be aware

that these notions about heritage continue to evolve and will continue to do so, and that we in ICOMOS and you who are involved in heritage protection in Hungary must respond to that evolution.

The topic that I have been asked to speak today is integrity and authenticity in the management of the cultural heritage, a topic that is the very foundation of providing our monuments and sites with the necessary protection. To begin with our topic, I believe that there are three interrelated notions that must be understood in depth and that I will focus on during this short intervention: authenticity, values and integrity.

Authenticity appears on the surface to be a simple topic, but in reality, it has great depths of meaning that have given rise to heated discussion and hundreds of scholarly papers and symposia. I will simply say that authenticity is the proof of credibility, in other words, that a heritage place is exactly what it claims to be that it tells the real history of the place. As you will see later on during this talk, authenticity was once concerned exclusively about the veracity of the material components of our cultural heritage, but the Nara Document of 1994 expanded that notion in ways that we are still striving to understand fully by introducing the issue of cultural relativity, but more than that by validating the role of communities in identifying what their heritage is and what treatments it should receive. Thus, authenticity today is concerned about the reliability and credibility of the sources used to articulate the significance of our cultural heritage. In this sense, authenticity is inextricably related to and dependent on values, which is my next topic.

Commonplace buildings and places transcend their natures and insides and become monuments and heritage sites not because the president of ICOMOS decides it but because they become valuable to society or to certain sectors of society. This means that people assign values to the components of these places for specific reasons and in fulfillment of communal needs. To respond to the popular will, government commits to protect these places as elements that contribute to maintain social cohesion and stability as well as to the public well-being.

People often talk about the need to preserve values; values however are intellectual constructs that in themselves cannot be conserved, just as you cannot conserve a cloud and just as clouds values are in constant change. All what we can do with values is to elicit them and understand them. But we can do and must do is to conserve the elements where those values are believed to reside; that is the elements to which values are attributed.

Throughout the 19th century, the first half of the 20th and all the way up to the adoption of the Venice Charter in 1964, the identification and treatment of heritage places relied on two types of values prevailed over all others: historic values and aesthetic values. Moreover, and perhaps equally important is that these values were assumed to reside on the material components of the place that were deemed to be authentic and that, paraphrasing the Venice Charter, were imbued with a message from the past. Thus, authenticity came to be defined by the early Operational Guidelines of the World Heritage Convention as being dependent on four tangible and measurable characteristics of monuments: their form, their materials, their craftsmanship and their setting.

The world has changed radically and unexpectedly since 1965 propelled by a number of developments that we had no idea that is going to occur such as the growth of public participation in the political arena as a product of increased global democratization; of the advent of new technologies; of the rapidly evolving global demographics resulting from unprecedented internal as well as international migrations; of the global interconnectedness made possible by Skype, e-mails, mobile phones and the social media; and of the universal access to knowledge, ideas and events through the Internet.

For the field of heritage conservation, these changes have brought about major expansion and also added complexities to the way we identify and protect heritage and even to what we consider to be heritage. At the forefront of these changes has been the rise of local and diasporic communities in appropriating their heritage and demanding a greater participation in all decision-making processes. Let us simply recall that right here in Hungary in 2002 the World Heritage Committee issued the Budapest Declaration calling on "the active involvement of our local communities at all levels in the identification, protection and management of our World Heritage properties."

In insisting for official recognition these stewardship communities, which are often more than one for each side and seldom in agreement with each other as of why this side is important, they put forward for public acceptance their particular sets of values that they attribute to their heritage places, which brings us back to the topic of authenticity, in the sense of being able to determine which of these self-proclaimed communities are *bona fide* stakeholders or credible sources, and whether the values that they express may be considered authentic. An added complication occurs when two or more *bona fide*

stakeholder groups attribute values that are divergent or in outright direct conflict to the same. This is our first challenge, and the reason for the emerging emphasis worldwide on adopting protocols for conflict resolution.

But an additional challenge for us and perhaps even greater is the fact that often detected values that are being put forward are different from the traditional values that are historic and aesthetic are on which we built a whole field of modern preservation and all our philosophy over two centuries. The values that we have to deal with now include use values, social values, commemorative values, sacred values and a number of other values. An even greater challenge lies in the fact that many of these new values do not relate to the material components of the place, but instead, they reside on intangible elements for which, protective laws and procedures are often not entirely in place, they are still in development and still in analysis such as patterns of traditional land use and habitation; ancestral communal rituals, festivals and ceremonies that are tied to the specific place; places of communal memories or harboring sacred values, etc. All of which demand equal protection.

No longer restricted to historic and aesthetic values, this new concern about intangibles demand new protection mechanisms and new treatments that are still in their embryonic stage and they are still under a very serious discussion in ICOMOS at the global level. As a result of this a number of documents have already been produced that begin to clarify the situation but not completely. Such documents are the Australia ICOMOS Burra Charter and the Nara Document on Authenticity that I already referred to. I will not get into the other documents as tomorrow you are going to listen to Professor Szmygin and I suspect he is going to be referred to these as this is the area of his speciality.

Nevertheless, I do have to quote one declaration, the Declaration of San Antonio of 1996 adopted by the ICOMOS National Committee of the Americas as a commentary on the Nara Document and it is important because it gives full clarity to our situation when it states:

We recognize that in certain types of heritage sites.....the conservation of overall character and traditions, such as patterns, forms and spiritual value, may be more important than the conservation of the physical features of the site, and as such, may take precedence.

In other words, slowly, and at times surreptitiously, the traditional tangible cultural heritage has merged with the intangible one to form a single unit. The elements that give cultural significance to a place are no longer limited to material ones, but have expanded to include intangible ones. The Declaration of San Antonio goes on to point out one of the major challenges we face:

.....authenticity is a concept much larger than material integrity and the two concepts must not be assumed to be equivalent or consubstantial.

Along this vein certain categories of heritage places have also been in an accelerated process of convergence towards a single heritage unit in terms of their material and intangible significance. In many places, there is unanimous recognition that some moveable cultural artifacts are inseparable from the monuments of site, and therefore the conservation of both artifacts movable and immovable both demands our equal and balanced attention. That is also the case between natural and cultural heritage, whose inextricable unity is most easily demonstrated in the heritage category of cultural landscapes that emerged over the last three decades and have gained broad acceptance all over the world. We should point out that the integration of natural and cultural heritage was and still is a major objective of the World Heritage Convention.

For those of us involved in the protection of cultural heritage and I think that includes most of us in the room what this means is that we must now deal with an expanded type of heritage place that is far more complex than the one that prevailed for many decades. It is one whose significance is supported by a broad set of values that include but go beyond the traditional ones of historic and aesthetic to embrace social, natural, commemorative, use and formal values, to name just a few.

None of what I said should be interpreted to mean that the traditional historic and aesthetic values articulated very clearly in the Venice Charter are no longer valid. On the contrary for monumental structures and especially in the European cultural context these values will remain on the forefront. And the material authenticity of European heritage places is and will remain our object. Form, materials, craftsmanship and setting are still the accepted elements for values and authenticity these for types of monuments. The fact that the traditional approaches to reconstruction in some Asian and African cultural heritage context may not be acceptable by the Nara Document should not be seen as advantage for similar reconstruction in other parts of the world.

This brief discussion on values serves us an introduction to our second topic, which is integrity in the management of heritage. For the sake of simplicity, as to what integrity is we will quote article 88 of the 2013 World Heritage Operational Guidelines:

Integrity is a measure of the wholeness and intactness of the natural and/or cultural heritage and its attributes. Examining the conditions of integrity, therefore requires assessing the extent to which the property:

- *includes all elements necessary to express its Outstanding Universal Value that is its significance;*
- *and to make sure its adequate size to ensure the complete representation of the features and processes which convey the property's significance are there.*

Also in the Operational Guidelines article 89 goes on to confirm what I already quoted from the Declaration of San Antonio:

Intangible relationships and dynamic functions present in cultural landscapes, historic towns or other living properties - living properties is the issue here - essential to their distinctive character should also be maintained.

So the Operational Guidelines even though the World Heritage Convention is concerned with the materials of the place it now has inversely continue to expand into intangible heritage.

Integrity then means that we must provide protection to the traditional material authenticity of our cultural heritage along with the functional authenticity that gives our monuments and sites social and spiritual meaning as places of traditional uses or assembly, as a sacred place, as a site of conscience, and/or as a place of memory. We need to safeguard the tangible repositories of meaning as well as the intangible ones, and we have to do so in an integrated approach. Our attention must be equally fixed on the authenticity of buildings and structures as well as on the protection of historic land uses, traditional crafts and communal rituals that gives life to heritage places. We cannot forget also the knowledge that is transmitted about the past from one generation to the next especially when it comes to vernacular architecture. This holistic approach what has come to be called Values-driven heritage management, which I leave in like that as it in itself can be a topic for another whole set of conferences.

The protection of cultural heritage in the environment that I have described and in which we are all working today requires greater efforts on our part, greater knowledge and an expanded team of professional disciplines to include things like folklorists, ethnographers, sociologists and all. Unfortunately all this is happening precisely at a time when cultural budgets are dramatically diminishing at many parts of the world which means we are losing the ability or governments are losing the ability to properly protect their heritage.

An achievement that we can be proud of is that all over the world today, the cultural heritage is publically appreciated in most societies who demand its proper protection. In other words, ICOMOS, UNESCO, the Ministries of Culture and the cultural heritage agencies and organizations have gained a new and powerful ally who supports our mission. The downside to this, however, is that decisions regarding the treatment of cultural heritage must be shared by the highly trained specialists with many citizen action groups that while mostly well-meaning, they possess no in-depth knowledge of the complexities of our field especially in manage in the field of material authenticity.

In a way this situation steps from the increasingly prevalent notion of the need to integrate cultural heritage into the mainstream socio-economic development efforts. For ICOMOS this is nothing new, as heritage professionals we have always upheld the belief that heritage must generate benefits for the local population as well as for the national treasury, but not all of those benefits need to be economic. And they always have to happen within the compounds and the limits imposed by our inter-generational commitment to ensure that our use of cultural heritage will in no way diminish the ability of future generation to enjoy the same privilege. Earlier I spoke about the emergence of new values and I intentionally omitted talking of then economic values until now because economic values are concerned with benefits for the here and now their result in immediate benefits not about future benefits so much. Allowed economic values when they are present take all of the other values often violates the inter-generational agreement that defines the very sustainability of heritage.

By being involved in the political and economic arenas, heritage and cultural heritage today has to compete with many other interests, and the only way that we can triumph is by keeping in mind our obligation for future generation and by developing new and more highly convincing arguments for the protection of our culture heritage.

I just finish by saying that more than ever before, we must now be on a perpetual alert to prevent proposals by both bona fide as well as opportunistic developers and stakeholder communities to use

their cultural heritage for their present economic and political benefit, all at the expense of the ability of future generations to do the same. If we want to go into history and be remembered as a good generation that's what we must do. Thank you very much.

** ** * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Gustavo Araoz:

Nagyon örülök annak, hogy itt lehetek Magyarországon, Balatonfüreden, és elnézést kérek, hogy idegen nyelven tartom meg az előadásomat, de sajnos nem beszélek magyarul. Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani a szervezőknek, hogy a jelenlegi, különösen változékony és bizonytalan időszakban a kulturális örökségük múltjával és jövőjével foglalkoztak ezen a hosszú, visszatekintő rendezvény sorozaton. Magam is csupa jókívánsággal érkeztem, hogy a teljes átalakulási folyamat végeredménye a lehető legkedvezőbb legyen az örökségük számára. Ahogy Önök is tudják, az egyedülállóan multikulturális, nemzetközi és interdiszciplináris ICOMOS az UNESCO tanácsadó testületeként működik alapítása óta, immáron ötven éve. Ezt a szerepet tükrözve a nemzeti bizottságoknak saját kormányaik tanácsadóiként kell működniük a kulturális örökséget érintő minden témában. Talán nem is tudják, hiszen közvetlenül élük meg mindezt, mennyire szerencsés helyzetben vannak Magyarországon, mert az Önök nemzeti bizottsága olyan hihetetlen energiával és tudással, valamint olyan kiváló tagokkal rendelkezik, mely itthoni és nemzetközi elismertséggel is bír.

A kulturális örökség iránti közös aggodalom és elkötelezettség hozott minket ma ide, Balatonfüredre. Az örökségvédelem a mai modern értelemben kétszáz éves történelemmel rendelkezik, mely idő alatt az örökség fogalma, meghatározása és védelme, valamint a társadalomban betöltött szerepe folyamatos bővülésen ment keresztül. Tudatosítanunk kell, hogy az örökséggel kapcsolatos felfogásunk folyamatosan formálódni fog a jövőben is, és hogy nekünk az ICOMOS-ban és Önöknek, akik a magyarországi műemlékvédelemben tevékenykednek, reagálnunk kell erre a fejlődésre.

A téma, aminek az előadására felkérést kaptam, az integritás és a hitelesség a kulturális örökség kezelésében, a műemlékek és az örökségi területek védelmének az alapja. Mindezek tárgyalása kezdetén három összekapcsolódó fogalmat kell véleményem szerint alaposan megértenünk, előadásomban ezeket fogom áttekinteni, és ezek a hitelesség, az értékek és az integritás.

A hitelesség első pillantásra egyszerű témának tűnhet, de valójában sok jelentéssréteggel rendelkezik, és így számos szimpózium, több száz tudományos írás és vita tárgya. Én egyszerűen úgy fogalmaznék, hogy a hitelesség az elfogadhatóság feltétele, más szavakkal élve, egy örökségi helyszín pontosan az, aminek mutatja magát, elmond egy valós történetet a helyszínről. Ahogy Önök is látják majd ebben az előadásban, a hitelesség korábban kizárólag a kulturális örökség materiális összetevőinek igazságát jelentette, de az 1994-es Nara Dokumentum kitágította ezt a jelentéstartalmat olyan mértékben, hogy még ma is küzdünk a teljes megértésével, bevezetve a kulturális relativitás fogalmát, sőt mi több, megnövelve a közösségek szerepét saját örökségük meghatározásában és kezelési módjának definiálásában. Ennek következtében a hitelesség ma a megbízható és elfogadható forrásokra vonatkozik, melyek alapján kulturális örökségünk jelentősége kifejezésre kerül. Ebben az értelemben a hitelesség szétválaszthatatlanul összekötődik és feltételeződik az értékhez, mely a következő témánk. Hétköznapi házak és helyek műemlékekké és örökségi területekké válnak természetüket és belsőjüket megváltoztatva, nem azért, mert az ICOMOS elnöke előírja ezt, hanem mert a társadalom vagy a társadalom egy csoportja számára értékévé válnak. Ez azt jelenti, hogy az emberek ruházzák fel értékkel ezeknek a helyeknek bizonyos összetevőit meghatározott okok miatt és a közérdek teljesítése érdekében. A közakarát által kifejezettekre válaszolva a kormány elköteleződik ezeknek a helyszíneknek a védelmére, a társadalmi egység megerősítése, valamint a társadalmi jólét fenntartása miatt.

Az emberek gyakran beszélnek az értékmegőrzés igényéről, azonban az értékek szellemi termékek, amelyek önmagukban nem megőrizhetők, ahogy egy felhőt sem lehet megőrizni, és a felhőkhöz hasonlóan az értékek is állandó változásban vannak. Az egyetlen dolog, amit az értékekkel tehetünk az az, hogy megleljük és megértjük őket. Azonban, amit tudunk és kötelezettségünk tenni, az az

elemek megőrzése, melyek megítélésünk szerint ezeket az értékeket magukban hordozzák. Ezek azok az elemek, melyekhez kötjük az adott értékeket.

A 19. század folyamán, a 20. század elején egészen az 1964-es Velencei Chartáig az örökségi területek azonosítása és kezelése alapvetően két típusú érték alapján valósult meg: a történeti és az esztétikai érték alapján. Sőt mi több, úgy tartották, hogy ezek az értékek a helyi materiális összetevőiben valósulnak meg, melyeket hitelesnek gondoltunk, és a Velencei Chartát summázva a múlt üzenetével lettek átítatva. Így a hitelesség a világörökségi szövetség korai működési irányelvei szerint a műemlék négy megfogható és mérhető tulajdonságától függ ezek a forma, az anyaga, a kivitelezés és az elhelyezkedés.

1965 óta a világ drasztikusan, és nem várt mértékben megváltozott. Korábban nem is álmódott fejlődéseknek tekinthetők többek közt a megnövekedett társadalmi részvétel a politikában a terjedő demokráciának köszönhetően, illetve a fejlett, új technológiák. A gyorsan növekedő globális népességszaporulat a korábban nem látott mértékű belső és nemzetközi migrációknak köszönhetően, valamint a világszintű összeköttetések például a Skype, az email, a mobil telefon és a szociális média segítségével is a fenti változásokhoz járult hozzá. Ebben a felsorolásban kell megemlíteni a tudáshoz, ötletekhez és eseményekhez kapcsolódó, az internetnek köszönhetően kialakult hozzáférési lehetőséget is.

Az örökségvédelem területén ezek a változások meghatározó bővülést okoztak, és növelték az örökség meghatározásának és védelmének komplex felfogását. A legjelentősebb ezen változások közül talán a helyi és a szétszóródott közösségek törekvése, hogy egyre nagyobb szerepet kapjanak a döntéshozatali folyamat minden szintjén. Emlékezzünk csak rá, hogy pont itt, Magyarországon 2002-ben a Világ Örökség Bizottsága megfogalmazta a Budapest nyilatkozatot (deklarációt), amelyben kimondta: *"a helyi közösségek minden rétege tevékenyen részt vegyen a világörökségi helyszínek/javak kiválasztásában, védelmében és kezelésében."*

Azáltal, hogy ezek a közösségek hivatalos szerepet igényelnek, sokszor egymással ellentmondó magyarázatok felhasználásával, az általuk meghatározott és saját örökségi helyhez kapcsolódó értékcsoportok társadalmi elfogadottságát is elősegítik. Ez a gondolatmenet visszavisz minket a hitelesség témaköréhez, abban a tekintetben, hogy mely közösségeket tekinthetjük jóhiszemű tulajdonosoknak, és melyeket valós forrásoknak, valamint hogy vajon hitelesnek tekinthetőek-e az általuk megnevezett értékek. További komplikáció merül fel, ha két vagy több önjelölt tulajdonos csoport rendel értékeket egy adott helyszínhez, melyek egymástól különbözőek vagy éppen teljesen ellentétesek. Ezt tekinthetjük első kihívásunknak és a világszerte megnövekedett hangsúly a konfliktuskezelési protokoll bevezetésére.

Azonban létezik egy további kihívás is előttünk, ami talán nagyobb is, mint az előző még pedig az, hogy sokszor a felfedezett értékek, amelyeket propagálnak, különbözik a tradicionális történeti és esztétikai értékektől, amelyekre az egész modern műemlékvédelem épült, beleértve minden kapcsolódó filozófiát az elmúlt több mint két évszázadban. A kortárs értékek között láthatjuk a használati értéket, a társadalmi értéket, a megemlékezés értékét, szakrális értékeket sok más kategóriával egyetemben. Még nagyobb fejtörést okoz az, hogy számos kortárs érték nem realizálódik az adott helyszín materiális összetevőiben, hanem szellemi elemeiben rejlik, amelyekhez kapcsolódó védelmi törvények és folyamatok nem valósultak meg. Még kialakulóban vannak mindezek, elemzések tárgyát képezik úgy, mint a tradicionális föld és lakóhely használat, az ősi közösségi szokások, ünnepek és ceremóniák, amelyek konkrét helyekhez kapcsolódnak, a közösségi emlékezet helyszínei, vagy szent értékek színhelyei. Mindegyikük azonos védelmet igényel.

A történeti és esztétikai értékeket meghaladva egyre több kérdés és feladat merül fel a szellemi örökségérték aspektusával kapcsolatban. Új kezelési módok és új védelmi mechanizmusok szükségesek, amelyek meg embrionális szinten állnak kidolgozottságuk terén, és egy hosszú és összetett vitasorozat tárgyát kell, hogy képezzék az ICOMOS-ban és nemzetközi szinten is. Ennek következtében számos dokumentum született már, amely az új helyzetet tisztázza le, de még nem teljesen. Ilyen dokumentumnak tekintendő az ausztrál Burra Charta és a Nara Dokumentum a Hitelességről, amelyet már korábban említettem. Nem beszélek most ezekről a dokumentumokról, mert holnap Professzor Szmygin-t hallhatjuk, és azt gondolom, utal majd ezekre, hiszen ez a fő kutatási területe.

Mindezek ellenére egy dekrétumot idéznem kell, és ez az 1996-os San Antonio nyilatkozat, amelyet az össz-amerikai nemzeti ICOMOS bizottság írt alá mintegy kiegészítve a Nara Dokumentumot. Ez azért is különösen fontos, mert teljes mértékben tisztázza a jelenlegi helyzetet, amikor így fogalmaz:

„Elismerjük, hogy az örökség bizonyos fajtáinál, mint például a kultúrtájak esetében, az átfogó jelleg és a hagyományok megőrzése – mint a települési rendszer, a formák és az eszmei értékek – fontosabbak lehetnek, mint a terület fizikai vonásainak megőrzése, s ez precedens értékű is lehet.”

Más szavakkal élve lassan és időnként észrevétlenül a hagyományos tárgyi kulturális örökség összeolvad a szellemivel egyetlen egységet alkotva. Azok az elemek, melyek egy adott helynek kulturális jelentőségét biztosítják, nem korlátozódhatnak materiális összetevőkre többé, hanem szellemi elemekre is szükség van. A San Antonio nyilatkozat, továbbá megnevezi korunk egyik legnagyobb kihívását:

„Ezért a hitelesség sokkal tágabb fogalom, mint a tárgy integritás, és a két fogalmat nem szabad egyenértékűnek és azonos súlyúnak tekinteni.”

Ennek megfelelően bizonyos kulturális örökség helyszín kategóriák hasonló átalakulási folyamaton mennek végbe, egyetlen örökségi egységet alkotva, tárgyi és szellemi értékkel egyaránt rendelkeznek. Sok esetben létezik egy általános felismerés arra vonatkozóan, hogy néhány mozgatható kulturális műtárgy elválaszthatatlan egységet képez a műemlékhelyszínnel, és ezért mind a mozgatható, mind az állandó műtárgyak megóvása egyenlő és kiegyensúlyozott mértékben kell megvalósítani. Ugyanez igaz a természeti és a kulturális örökség esetében is, melyeknek elválaszthatatlan kapcsolata legjobban a kulturális táj fogalmán keresztül világítható meg, mely az elmúlt 30 évben jött létre, és amely a világban széles elismerést nyert. Azt ki kell emelni, hogy a természeti és kulturális értékek együttes kezelése, a Világörökség Egyezmény egyik fő célkitűzése volt és ma is az.

Azoknak, akik az örökségvédelemmel foglalkoznak, és ez véleményem szerint mindannyiunkat jelenti ebben a teremben, ez azt jelenti, hogy az örökség helyszín típusok száma megnövekedett, és így feladatunk sokkal összetettebbé vált, mint a korábbi évtizedekben. Az új örökséghelyszínek jelentősége már túlmutat a hagyományos történeti és esztétikai értékek meglétén, magukban foglalva csak hogy néhányat említsünk társadalmi, természeti, megemlékező, használati vagy formális értéket is.

Mindaz, amit elmondtam nem úgy értelmezendő, hogy a tradicionális történeti és esztétikai értékek, melyeket a Velencei Charta olyan egyértelműen megfogalmazott többé nem érvényesek. Éppen ellenkezőleg különösen a műemlék szerkezetek esetén és az európai kulturális környezetben ezek az értékek maradnak vezető szerepben. Ezen felül az európai örökség helyszínek anyagi hitelessége marad legfontosabb feladatunk. Még ma is értékek, és így a hitelesség mértékegységei az adott műemléktípusoknál a forma, a materiális összetétel, a mesterségbeli tudás és az elhelyezkedés. Az a tény, hogy a tradicionális megközelítés néhány ázsiai és afrikai kulturális helyszín esetén nem alkalmazható a Nara Dokumentum szerint, nem jelenthet előnyt hasonló esetekre a világ más pontjain.

Ez a rövid gondolatmenet az értékekről jó átkötést nyújt számunkra a következő témánkhoz, ami az integritás az örökség menedzsmentben. Az egyszerűség kedvéért az egységesség meghatározásához használjuk a 2013-as Világörökség Működési Irányelvek 88. cikkelyét:

„Az integritás egy természeti és/vagy kulturális örökség és jellegzetességeinek teljességi és sértetlenségi mértékegysége. Az integritás állapotának felmérésekor így meg kell állapítanunk, hogy az adott helyszín milyen mértékben:

- *tartalmazza mindazokat a szükséges elemeket, melyek Kiemelkedő Egyetemes Értékének, azaz jelentőségének kifejezésére szükséges;*
- *és biztosítanunk kell az adott helyszín megfelelő méretét ahhoz, hogy jellegzetességei és jelentőségét adó folyamatok teljes megjelenítése megvalósulhasson.*

A Működési Irányelvek 89. pontja megerősíti mindazt, amit már a San Antonio nyilatkozatból idéztem: *„Intellektuális kapcsolatok, dinamikus funkciók, melyek a kulturális tájak, történeti városok és más élő területek – és itt az élő, használatban lévő jelentésen van a hangsúly – egyedülálló karakterének elválaszthatatlan eleme szintén megőrzendő.”*

Bár a Világörökségi Egyezmény a helyszínek materiális részeire helyezi a hangsúlyt, a Működési Irányelvek tartalma folyamatosan az ellentétes irányban bővül, a szellemi örökség felé.

Az integritás tehát azt jelenti, hogy a hagyományos materiális hitelesség mellett a kulturális örökségek funkcionális hitelességére is figyelmet kell fordítanunk, ami műemlékeink és örökség helyszíneink társadalmi, spirituális jelentőségét adják, például szent helyek, megemlékezések helyszínei esetén. Óvnunk kell a tárgyi és a szellemi értékek megjelenését egyaránt, ezeknek a tartalmaknak egységes megközelítésben kell megvalósulniuk. Figyelmünket egyenlő mértékben kell az épületek és építmények hitelességre fordítanunk valamint a történeti földhasználat, hagyományos mesterségek és közösségi szokások megóvására is, hiszen ezek töltik meg élettel az örökségi helyszíneket. Nem szabad

elfelejtkezünk a múltból generációkon keresztül átörökített tudásról különösen a népi építészetben. Ez a teljes körű, átfogó megközelítés az értékirányított örökség menedzsment nevet kapta, és én nem is folytatnám részleteiben, hiszen az egy másik konferencia sorozat témája lehetne.

A kulturális örökségvédelem, azok között a körülmények közt, amiket az imént bemutattam, és amelyben mindnyájan dolgozunk ma, nagyobb erőfeszítést vár el tőlünk. Nagyobb tudást és a szakmák, tudományok szélesebb körének bevonását (úgy mint a folklór, az etnográfia, a szociológia stb.) igényli. Sajnos, mindez éppen akkor történik, amikor a kultúrára fordított költségvetést drasztikusan csökkentik a világ számos pontján. Ez azt jelenti, hogy elvesztjük a képességünket, illetve a kormányok elvesztik a lehetőséget, hogy megfelelően védjék örökségüket.

Egy eredményt azonban fontos kiemelni, melyre a világ minden pontján büszkék lehetünk ma, és ez a kulturális örökség társadalmi elfogadottsága, a társadalmi igény, illetve elvárás a megfelelő védelemre. Más szavakkal, az ICOMOS, az UNESCO, a kulturális minisztériumok, a kulturális örökséggel foglalkozó központok és szervezetek új és erős szövetséggel rendelkeznek céljaik megvalósításában. A hátránya mindennek azonban az, hogy a kulturális örökséggel kapcsolatos döntéshozatalban a magasan kvalifikált szakemberek mellett a civil szervezeteknek is szerepet kell biztosítani, akik bár sokszor jó szándékúak, de nem rendelkeznek mélyreható tudással a terület összetettségével kapcsolatban, különösen a materiális hitelesség kezelése terén.

Bizonyos értelemben ez a helyzet eltávolít minket az egységesített kulturális örökségvédelem egyre elterjedtebb nézetétől egy általánosabb társadalmi-gazdasági fejlesztési törekvés felé. Az ICOMOS számára ez egyáltalán nem újszerű, hiszen mi, örökségvédelemmel foglalkozó szakemberek mindig is úgy tartottuk, hogy az örökség a helyi közösségeket kell, hogy szolgálja, ahogy a nemzeti vagyont, de a hasznot nemcsak gazdasági vonatkozásban kell mérni. Összetett juttatásokat kell kialakítani, azzal a mindenk feletti generációkat összekötő elkötelezettséggel, hogy a kulturális örökségünket a jövő generációk is ugyanolyan állapotban élvezhessék, mint mi. Korábban beszéltem az új értékek megjelenéséről, és tudatosan nem beszéltem akkor a gazdasági értékekről egészen mostanáig, mert a gazdasági értékek haszna most és itt érezhető, kevésbé a jövőben megvalósuló hasznok. A megengedett gazdasági értékek, ha jelen vannak, sokszor megszegik a generációk közötti szemléletet, ami az örökség fogalmának legelemibb része.

A politikai és gazdasági szférában az örökség és a kulturális örökség ma versenyben áll számos egyéb érdekléssel, és az egyetlen módja a sikerünknek, ha nem veszítjük el jövőorientáltágunkat, és új, meggyőző érveket dolgozunk ki a kulturális örökség védelmére.

Azzal fejezném be, hogy most jobban, mint valaha, állandóan készenlétben kell lennünk hogy megakadályozhassuk azokat a törekvéseket, amelyekkel akár a jóhiszemű, akár az opportunisták fejlesztők és tulajdonosok javaslataikkal a kulturális örökséget jelenlegi gazdasági és politikai célokra akarják felhasználni a jövő generációk kárára. Ha be akarunk kerülni a történelembe, mint egy jó generáció, ezt kell tennünk. Nagyon köszönöm a figyelmüket.

*

Boguslaw Szmygin:

Dear Colleagues, it is a great pleasure for me to be here, and thank you very much for this invitation. In my contribution, I would like to present my understanding of the problems we all face and therefore the title of the presentation is "The Contemporary Heritage Protection – threats and challenges."

Dear Colleagues,

Our organization ICOMOS is the most important international organization representing heritage conservators; therefore it gives us a holistic look at our discipline. From this perspective it is clear that the heritage protection all over the world is in growing crisis. Conservators lose control over the management and maintenance of heritage. We do not need to discuss this fact – it is confirmed by colleagues from all around the world. But we need to discuss why it is so. Why is it becoming harder for the conservators to control heritage that has been entrusted to them?

In order to understand the current problems we have to look at the heritage protection from two perspectives:

- Non-conservator perspective – represented by the whole society and
- Conservator perspective – represented by specialists working with heritage.

And obviously, these standpoints are completely different, and the discrepancy between them is crucial for the situation in the heritage protection. The form of heritage protection and use are developed by specialists, but they have to be accepted by our societies. If the conservation theory recommends rules and forms, which the society does not understand, cannot or does not want to realize, the heritage preservation is in crisis. Therefore, the heritage protection has to be seen as a permanent dialogue between the society (it means objective circumstances) and the conservators (it means conservation theory).

I will present the problems of this dialogue in the following order:

1. firstly, the current situation of heritage (from the perspective of the society),
2. the contemporary conservation theory (from the perspective of the conservators),
3. and finally, the contemporary conditions for the heritage protection.

So the first problem is the current situation of heritage. In the last decades several processes have come together. Firstly the heritage has never been so large. It is obvious that the scale of the problems is in close relation with the number of elements in the set defined as heritage. In other words: the more historic monuments, the more difficult it is to protect them. The set of elements that we consider as heritage has grown considerably. And I will present some examples only from my home country.

In Poland we have:

over sixty thousand registered monuments,
over nine hundred protected historic cities,
about four thousand archeological sites, already excavated,
one fourth of the country's territory is under some form of protection.

And it is obvious that the protection of such a huge set is very difficult due to its size, diverse characters, values and requirements of protection.

Secondly, never in the history, has the progress of civilization been so quick and deep. Never in the past had the technical standards, building materials, forms of use, the needs of consumers changed so quickly and radically like today. In the past it was possible to adapt older buildings and spaces for new functions. Nowadays, no wall, no ceiling, no window of a historic building should be in further use, because they would not stand up to today's standards of isolation against temperature, fire, noise, humidity.

Thirdly, the tools to modify the environment have never been so powerful. Our civilization for the first time in its history disposes of the possibilities to alter very big parts of our environment, also heritage, in a very short time. For the first time, there are technical, organizational and financial means to modify on a mass scale not only single objects but whole complexes – and even for example for historic towns. It can be accomplished within a year or two.

Fourthly, the decentralization of the state has never been so significant. Heritage protection always requires strong authority. Only the state can create the system of legal restrictions and compensations, which render the heritage protection possible. However, the modern, neoliberal state gradually reduces its responsibilities, shifting them onto individuals and local communities. What we have in heritage protection now is privatization of objects, responsibilities and financing of heritage preservation. The doctrine of neoliberal state shifts the problem away but does not solve it.

The sum of these factors determines the current situation of heritage. Built heritage is used for different modern functions and aims – it's widely modernized and adapted – of course increasingly altered. So how do the conservators react to these situations? What is the standpoint of conservation theory? So this is the second point, the contemporary conservation theory.

Specialists of conservation present their vision of heritage and its protection in the form of conservation theory. The conservation theory describes the reality using three elements. These are: discipline's subject (what is a monument, how we understand monuments?); discipline's aim (what are the aims of conservator's actions?); discipline's methodology (what are the methods of conservator's actions?). The current theory was developed in the 20th century, its three elements have the following forms: historical monument is understood as a document this is the object, the complete protection of substance and form that was the aim of our actions and methods are outlined in Venice Charter.

Element of discipline's paradigm	Traditional paradigm (20 th century)	Contemporary paradigm (21 st century)
Object	Historical monument, isolated (architectural) object, piece of art and a historical document, artistic, historical and documental value	
Aims	Complete protection of objects value (through protection of monument's substance and form)	
Methods	Treatment that slightly transform monuments; conservation, restoration, anastylosis (Venice Charter) – preservation of substance and form	

That theory was established at the beginning of 20th century. For this reason it is called the traditional conservation theory or the traditional paradigm of heritage protection. All three elements of that theory were coherent.

However, from the '70s our reality was radically transformed. As the result of the processes, which I mentioned previously, all three elements defining paradigms have changed. As we see, we had historic monument now, we have heritage, we had complete protection of form and substance of monuments, now we have protection only of selected values. Previously, we had the methods outnumbered in the Venice Charter, nowadays, we have a whole scope of different methods of acting.

Element of discipline's paradigm	20 th century (traditional) paradigm	21 st century (contemporary) paradigm
Discipline's object	Historical monument; isolated (architectural) object; piece of art and a historical document; artistic, historical and documental value	Heritage; objects and sites (historical towns, cultural landscapes, vernacular architecture, etc.)
Discipline's aim	Complete protection of objects value (through protection of monument's substance and form)	Protection of chosen features of heritage only the most valuable monuments will be preserved as a whole)
Discipline's methodology	Treatment that slightly transforms monuments. conservation, restoration, anastylosis (Venice Charter) aimed at preservation of substance and form	A whole scope of various actions is allowed; depending on the character of the value, chosen to be protected (substance and form protected only in the most valuable sites)

The table shows that each of the three elements has radically changed – therefore, we face with paradigm shift. And currently each of the three elements is seen as wide area, as a set of many possible choices. It means that in each case, it is necessary to individually define heritage, aims and methods of protection. So heritage protection – in the light of the new paradigm - it is the individual selection of values, which are subjects of protection determining the aims and methodology of protection. The conservation theory is not able to define universal rules and forms of heritage protection.

Last, third point is how we could, how we should react to the situation? What can be done in this situation? Conservators should create a conservator theory, which corresponds with the modern conditions and broader understanding of heritage. Action has to be taken in three areas. How to analyze of the heritage? We should formulate the heritage site preservation program, and we should elaborate the methods of threats monitoring.

The first area concerns presentation and analysis of the heritage. Because historical monuments must be modified and modernized, it is necessary to define the most important elements and values, which should be maintained.

The subjects of the protection are selected values only, not entire monument. It should be the main goal of heritage protection. As a result the values of heritage need to be linked with their material carriers. Therefore, the heritage values should be recognized and precisely defined already during the analysis and documentation of the monument. Unfortunately, there is no methodology specifying how the "values" are represented by material "carriers". However, lately in the analysis of World Heritage sites the concept of attributes has been introduced. Carriers of values are called attributes. Values' attributes are all the elements and characteristics of a site which are carriers of these values. Nowadays these theories are elaborated.

The second area concerns the formalization and presentation of the new approach to heritage. Precisely speaking, we need the new formal documents, presenting modern approach to heritage. The example of this approach is the HUL Recommendation adopted by UNESCO in 2011. I would like to present the summary of the differences between the traditional understanding of the heritage and the modern understanding, how the historical cities should be preserved. I do not want to discuss the details of these differences, however, this is completely new attitudes toward the historic city.

Elements, attributes and goals characterizing an approach to historical cities (in Recommendations)	The traditional approach	The HUL approach (Recommendation 2011)
The subject of Recommendation (elements covered by the approach)		Historical Urban Landscape (all elements, values, relationships, processes – forming a city)
What is the subject of the analysis and programmes of protection		The entire historical city (all elements and factors connected with heritage and historical city)
The attitude towards the changes and transformations		The changes are a natural process in historical city; changes are a feature of each city – also historical (historical city must be dynamic)
The supreme aim of activities undertaken in the historical city	Protection of the heritage values	No supreme aim (the aims are equivalent – the heritage protection, sustainable development, social identity and cohesion, etc.)
The way to determine the aims and values	Specialists	Specialists + public consultations (public acceptance is required)
The aim of the restorers actions	Heritage protection (only) (restorers are responsible for the heritage)	Heritage protection + other aims (e.g. development) (restorers are also responsible for other aims)

HUL Recommendation presents the holistic, integrated perception of heritage in the historic city and that the protection of heritage is only one of the tasks, which should be carry out in historic city also by the conservators.

The last area is the heritage monitoring. If the changes and the modernization are necessary, we need a system of permanent monitoring of the state of heritage and all factors and processes affecting it. Therefore last years, ICOMOS elaborated guidance on heritage assessments for cultural world heritage property. In many countries there are methodologies of Environmental Impact Assessment. However, there is no widely accepted methodology to regulate the assessment of the impact on the heritage sites.

At the end, I would like to underline that none of the three mentioned problems has been successfully and entirely solved. It means that we do not have theoretical and methodological foundations to protect the heritage in the present conditions. No one will solve this problem outside this is our mission. Thanks for the attention.

** ** * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Boguslaw Szmygin:

Hölgyeim és Uraim!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek, és nagyon köszönöm a meghívást. Előadásomban a mindnyájunk által ismert problémára megfogalmazott válaszomat mutatom be, így címnek a *Kortárs műemlékvédelem – veszélyek és kihívásokat* választottam.

Kedves Kollegák, az ICOMOS a legfontosabb műemlékvédelmi nemzetközi szervezet, ezért egy átfogó képet tud nyújtani a szakterületünkről. Ebből a szempontból egyértelműen látható, hogy a műemlékvédelem az egész világon növekvő krízisben van. A műemlékvédők elveszítik vezető szerepüket az örökségi elemek kezelésében és gondozásában. Nem szükséges, hogy ezt részletesen megtárgyaljuk, ezt kész ténynek tekinthetjük kollegáink beszámolóiból a világ minden pontjáról. Azonban azt meg kell vizsgálnunk, hogy miért van ez így, miért válik egyre nehezebbé a műemlékvédők számára, hogy megtartsák szerepüket, melyet egykor rájuk ruháztak.

Ahhoz, hogy megértsük a jelenlegi problémákat, az örökségvédelemre két szempontból/megközelítésből kell tekintenünk:

- nem-műemlékvédők megközelítése alapján, amely megközelítést az egész társadalom képviseli, és
- műemlékvédő szempontból, mindazon szakértő kollegák szempontjából, akik az örökséggel foglalkoznak.

Magától értetődik, hogy ezek a szempontok teljesen különbözőek, és az összehangolatlanságuknak nagy szerepe van az örökségvédelem mai helyzetének a kialakulásában. A műemlékvédelem formáit és módszereit szakemberek határozták meg, azonban mindezeket el kell fogadtatnunk a társadalommal is. Ha a műemlékvédelem elmélete javasol szabályokat vagy eljárási formákat, melyeket a társadalom nem ért meg, nem tud, vagy nem akar alkalmazni, akkor az az örökségvédelem kríziséhez vezet. Ezt a gondolatmenetet folytatva, az örökségvédelmet egy folyamatos dialógusnak kell tekintenünk a társadalom, mint az objektív körülmények, és a szakemberek, mint műemlékvédelmi elvek képviselői között.

Ennek a dialógusnak a problémáit az alábbi pontok szerint fogom tárgyalni:

1. az örökség jelenlegi helyzete (a társadalom szempontjából),
2. a kortárs műemlékvédelmi elmélet (a szakemberek szempontjából),
3. az örökségvédelem mai feltételei.

Az első probléma, az örökség jelenlegi helyzete. Az elmúlt évtizedekben számos körülmény és folyamat együttes hatása formálta az örökség új megközelítését. Először is az örökség még nem volt soha ilyen széleskörűen értelmezett. Egyértelmű, hogy a probléma mértéke szoros kapcsolatban áll az örökségként definiált elemek számával. Vagy más szavakkal élve: minél több történelmi értékünk van, annál nehezebb a védelmük megvalósítása. Az örökségi műfajok száma is nagymértékben megnövekedett. Lengyelországból, a szülőhazámból említenék pár példát:

több mint 60 000 regisztrált műemlék,

több mint 900 védett történelmi város,

mintegy 4 000 már feltárt régészeti terület, és

az ország egynegyede valamilyen védelem alatt áll.

Egy ilyen hatalmas halmaz védelme annak a mérete, alkotóelemeinek eltérő tulajdonságai, értékei és védelmi feltételei miatt egyaránt problémás.

Másodszor, soha a világtörténelemben a civilizációk fejlődése még nem volt ilyen gyors és átfogó. A technikai standardok, az építőanyagok, a felhasználási típusok, a fogyasztók/felhasználók igényei még soha nem változtak ilyen sebességgel és mértékkel, mint ma. A múltban lehetőség volt arra, hogy korábbi épületeket és tereket új funkciókkal ruházzunk fel. Ma már nincs olyan fal, mennyezet, vagy ablak egy történelmi épületen, mely megállhatná a helyét a mai hő- és hangszigetelési, nedvesség elleni védelmi, vagy a tűzvédelmi elvárásokkal szemben.

Harmadjára, a környezet megváltoztatására rendelkezésünkre álló eszközök még soha nem voltak ilyen hatásosak. A történelem folyamán először a mi civilizációnk tette lehetővé, hogy módosítsuk

környezetünk nagy részét, beleértve az örökséget is, nagyon rövid idő alatt. Elsőként most van technikai, szervezeti és anyagi eszközünk arra, hogy hatalmas mértékű változásokat hajtsunk végre nemcsak egyes épületeket, hanem egész komplexumokat érintve, például történeti városok esetén. Ezek a változtatások egy vagy két éven belül meg is valósíthatóak.

Negyedik tényezőként: az állam decentralizálása még nem volt soha ilyen jelentős mértékű. Az örökségvédelemnek mindig szüksége van erős irányításra. Egyedül az állam képes megalkotni olyan szigorú jogi rendelkezés-rendszert és kompenzációs szisztémát, melyek az örökségvédelmet lehetővé teszik. Azonban a modern, neoliberalista államok általában csökkentik a felelősségvállalásukat átadva az azzal járó kötelezettségeket magánszemélyeknek, vagy helyi közösségeknek. Az örökségvédelemben a következő folyamatok mennek végbe ma: a tárgyak privatizációja, a felelőségek és az örökségvédelem finanszírozásának privatizációja. A neoliberalis állam technikája a következő: áthárítani a felelőséget, és nem megoldani a problémákat.

Ezeknek az előzőekben bemutatott tényezőknek az összessége határozza meg az örökség jelenlegi helyzetét. Az épített örökséget különböző modern célok és funkciók megvalósítására használják, nagymértékben felújítják és aktualizálják őket, ami természetesen módosítással jár. Mit tesz ilyenkor a műemlékvédő? Mi a véleménye minderről a műemlékvédelmi elméletnek? A második pontra térünk ezzel át, a kortárs műemlékvédelmi elvekre.

A műemlékvédelmi szakemberek örökségről, illetve annak védelméről megfogalmazott elképzeléseit tartalmazza a műemlékvédelmi elmélet. A műemlékvédelmi elmélet a jelent mutatja be három elem felhasználásával, amelyek a következők: a tudomány tárgya (mi a műemlék, hogyan értelmezzük azt), a tudomány célja (mik a céljai a műemlékvédelmi folyamatoknak) és a tudomány metodikája (mik azok a módszerek, melyeket a műemlékvédelem használ).

A jelenlegi elmélet a 20. század folyamán fejlődött ki, és a három eleme a következőképpen formálódott: a történelmi műemléket dokumentumnak tekintette, ez volt a tudomány tárgya; alkotóelemeinek és formájának teljes mértékű megőrzése volt a cél; és a módszereket a Velencei Charta fogalmazta meg. Ezen műemlékvédelmi elmélet a 20. század elején született, ezért hívják tradicionális műemlékvédelmi elméletnek, vagy az örökségvédelem hagyományos paradigmájának. Mind a három eleme az elméletnek koherens volt.

Azonban a hetvenes évektől a világ nagyon megváltozott. A már tárgyalt befolyásoló körülmények hatására az elmélet mindhárom eleme radikálisan módosult. Korábban műemlékeink voltak, most (épített) örökségünk; korábban a fizikai alkotó elemek és formák teljes védelmére törekedtünk, jelenleg csak bizonyos kiválasztott értékek védelme valósul meg. Régebben a szükséges metódusokat a Velencei Charta tartalmazta, napjainkban már módszerek egész spektrumával rendelkezünk. Mivel mindhárom elem radikális változáson ment át, paradigmaváltásról beszélhetünk. Az elemek ma már széleskörű tényezőkként értelmezendők sokféle lehetőséget mutatva. Ami azt eredményezi, hogy minden egyes esetben meg kell határozni, hogy mi az örökség, mi a cél és mi a megőrzés metodikája. Az örökségvédelem ebből az új nézőpontból egyedileg kiválasztott, megőrzésre érdemesnek tartott értékek halmaza, mely meghatározza a célokat és az adott örökség megőrzésének a módját is. Ami azt jelenti, hogy a műemlékvédelmi elmélet nem képes felállítani általános szabályokat és műemlékvédelmi típusokat.

Az utolsó, a harmadik pont, az örökségvédelem mai feltételei. Hogyan tudunk, hogyan szükséges reagálnunk a jelenlegi körülményekre? Mit tehetünk? A szakembereknek olyan műemlékvédelmi elméletet kellene megalkotniuk, amely a kortárs körülményekhez igazodik, és az örökség szélesebb értelmezését foglalja magában. Három területen szükséges lépéseket tenni.

Az első terület az örökség bemutatására és elemzésére vonatkozik, hiszen a történeti műemlékeket (legtöbbször) korszerűsíteni, módosítani szükséges. Ehhez el kell végezni azoknak a részeknek és értékeknek a meghatározását, amelyeket mindenképpen meg kell őrizni. A védelem hangsúlya a teljes építményekről kiválasztott rész-értékekre tevődik át. Ez kell hogy legyen az örökségvédelem legfontosabb célja. Így az örökségi értékeket materiális elemekhez, azok kifejezőihez kell kötni. Ezért az örökségi értékek felismerése és pontos meghatározása már az elemzés és dokumentáció fázisa alatt meg kell hogy valósuljon. Sajnos nincsen olyan módszer, mely pontosan leírja, hogy a materiális hordozó milyen módon jeleníti meg ezeket az örökségi értékeket - bár

nemrégiben a világörökségi helyszínek elemzésekor bevezetésre került az attribútum fogalma. Az értékek hordozóit nevezzük attribútumoknak. Az értékek attribútumának tekintjük mindazokat az elemeket, illetve jellegzetességeket, melyek ezeket az értékeket hordozzák, megjelenítik az adott helyszínen. Ma már ez az elmélet általánosan elfogadottá vált.

A második terület az örökség új megközelítésének megformálásával és kimutatásával foglalkozik. Pontosabban, új típusú dokumentumokra van szükség az örökség kortárs elképzelésének bemutatásához. Ennek egy példája az UNESCO által 2011-ben bevezetett Történeti Települési Táj koncepciója (Historic Urban Landscape). Hogy értékelni tudjuk a 2011-es Történeti Települési Tájról szóló dokumentum tartalmát, hasonlítsuk azt össze a tradicionális megközelítéssel a történeti városok tekintetében. Nem szeretném részleteiben tárgyalni mindezt, de fontos kiemelnünk, hogy ez egy teljesen új megközelítése a történeti városoknak. Ez a dokumentum egy átfogó, holisztikus örökség-elképzelést foglal magában a történeti városok esetében, amelyen belül a műemlékek védelme csupán egy a történeti városok és a műemlékvédők feladatai közül.

A harmadik terület az örökség megfigyelésére, monitorozására vonatkozik. Amennyiben a változások és a modernizáció elkerülhetetlen, szükségünk van az örökségi helyszínek állapotát állandóan megfigyelő rendszerre, mely rögzíti a befolyásoló tényezőket és folyamatokat is. Ezért az elmúlt évek folyamán az ICOMOS megfogalmazott egy útmutatót a kulturális világörökségi területekre vonatkozó hatások értékelésére. Sok országban különféle metodikákat vezettek be arra vonatkozóan, hogy a környezeti hatásokat értékeljék. Azonban nincs még széles körben elfogadott módszer az örökségi területekre gyakorolt hatások értékelésére.

Végül, szeretném hangsúlyozni, hogy a bemutatott három probléma közül (az örökség jelenlegi helyzete, a kortárs műemlékvédelmi elmélet és az örökségvédelem mai feltételei) egyik sem oldódott még meg sikeresen és teljes mértékben. Ami azt jelenti, hogy nem dolgoztunk ki elméleti és módszertani alapokat arra, hogy örökségi értékeinket a jelen körülmények között megvédjük. Tudnunk kell azonban, hogy senki más nem fogja megoldani ezt a problémát, ez a mi küldetésünk, feladatunk marad. Köszönöm a figyelmet!

***

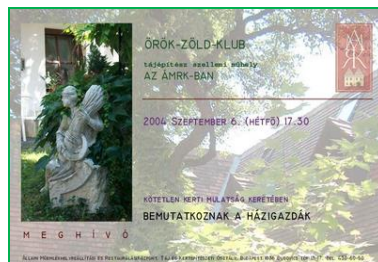
Az **Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek** program lezárásaként került sor a vándorkiállítás anyagának utolsó bemutatásával egybekötött hivatalos, igen nagyszerű záróeseményre a HAP Galériában 2014. október 7-én.

Ennek keretében mutatta be Dr. Nagy Gergely, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság elnöke *Kulturális örökségvédelmi szakmafejslesztési program 2014* címmel az egyéves program szakmai összefoglalóját.

Az összefoglaló megjelent az ICOMOS Híradó 2014. Októberi Különszámaként, és hozzáférhető közvetlenül az ICOMOS honlapján is, ahonnan szabadon letölthető.

10 éves az Örök-Zöld-Klub

10 éves születésnapját ünnepelte idén az Örök-Zöld-Klub. Röviden szeretnék megemlékezni ennek az időszaknak a történetéről úgyis, mint az egyik ötletgazda és szervező. 2004 tavaszán az egykori ÁMRK /Állami Múemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ/ Táj- és Kertépítészeti Osztályának tagjai indították be a klubrendezvényeket a Dugovics téri épület, az egykori Krúdy ház pincéjében. Az ÁMRK napi kutatási, tervezési feladatai mellett mindig nagy gondot fordítottunk a történelmi kert ügy propagálására is. Így született meg az az ötlet, hogy a Pinceragyogó adottságait kihasználva, a vezetőség támogatását élvezve, elindítsunk egy olyan szakmai klubot, ahol a tartalmas előadások, kötetlen beszélgetések révén a tájépítész szakma szélesebb köreit is bevonjuk, és együtt gondolkodásra készteszük. Törekedtünk arra, hogy a szakterület minden szegmensét bemutassuk és meghívjuk az oktatástól, kutatástól kezdve a tervezésig, kivitelezésig bezáróan. A legismertebb tervezőket, irodákat kértük fel aktuális munkáik ismertetésére, de külföldön élő magyar származású kollégák is megfordultak nálunk. Törekedtünk arra, hogy ne csak úgynevezett „műemlékes” témák szerepeljenek, hanem sikeres kortárs tervezési feladatok is.

Minden évben 7-8 alkalommal tartottuk összejöveteleinket, amelyek baráti klub hangulatát azzal is biztosítottuk, hogy mindig volt zsíros kenyér és tea. Igyekeztünk a legszélesebb kört megmozgatni az egyetemi hallgatóktól kezdve a gyakorló tervezőkön, kutatókon keresztül a Hivatal más területein működő kollégákig bezáróan. Az ÁMRK-ban is megkezdődő, majd a teljes műemlékvédelmi apparátust érintő átszerveződés néhány évre megtorpantotta a klub sikeres működését.

Amikor 2012 végén megújult a Kerttörténelmi Szakbizottság vezetősége, Hajdu Nagy Gergellyel, szakbizottságunk titkárával, elhatároztuk, hogy felélesztjük a régi hagyományt.

Tematikus előadásokkal indítottunk: kertregészet- kutatás-helyreállítás. Először kerestük a megfelelő helyszínt, majd tavaly ősszel sikerült a FUGÁ-val megállapodni, és azóta itt tartjuk rendezvényeinket. A baráti hangulatot most pogácsa és üdítő segíti, a hallgatóság változatlanul széleskörű. Az előadásokról hangfelvétel készül, amely idővel a kerttörténelmi archívum részét képezi majd.

A műemlékvédelem megváltozott, és folyamatosan változó keretei között igen szerencsés, hogy most a Magyar Nemzeti Bizottság a házigazda. A büfét is az ICOMOS finanszírozza. A helyszín kiváló, amiért külön köszönet illeti a FUGÁ-t!

Az előadók fáradtságot nem kímélve tartják színvonalas programjaikat, ami nélkül nem folytathatnánk az elkövetkezendő 10 évet!

Szikra Éva

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága az 1990-es évektől szoros kapcsolatot tart fenn az Europa Nostrával. Az ICOMOS magyar tagjai mindig becsülettel kivették részüket az európai örökségvédő szervezet munkájából.

1995. május 13-án a Krakkóban megrendezett tudományos ülésen a faépítészet emlékeinek védelméről szóló előadásokat Román András foglalta össze és értékelte. Thesszalonikiben 1997. szeptember 26-án Ágostházi László tartott nagy figyelmet keltő előadást az óbudai római emlékek bemutatásáról (Preservation and Presentation of the Legionary Campus at Aquincum in former Pannonia). Winkler Gábor majd Fejérdy Tamás tagja volt az Europa Nostra pályázatokat elbíráló bizottságnak: ICOMOS Bizottságunk főttkára, Fejérdy Tamás

2010 óta tagja a tanácsnak, korábban, 1993 és 2011 között Winkler Gábor látta el ezt a feladatot. Az ICOMOS és a Hungária Nostra közös ünnepe, amikor egy-egy Europa Nostra-díj átadására kerül sor hazánkban. 2014. október 17-én Miskolc volt a díjátadás helyszíne.

„Európa hangja” – Miskolcról Átadták az 2014. évi Europa Nostra Nagydíjat

2014. október 17-én figyelemreméltó kezdeményezés sikerét ünnepeltük Miskolcon: „Az Észak–Keleti Átjáró” civil szervezet átvehette az Európai Unió Kulturális Örökségi Díj/Europa Nostra 2014. évi nagydíját (EU Prize for Cultural Heritage / Europa Nostra Awards 2014). Jó alkalom volt ez arra, hogy a miskolciak figyelmét ismét ráirányítsuk városuk értékeire. Megismerkedve a miskolci civil műemlékvédők tevékenységével kiderült, hogy az „Átjáró” több mint szerény kezdeményezés: sokkal inkább olyan mozgalom, mely sok síkon és sokféle csatornán keresztül, tudatosan teszi hasznos munkáját, melynek célja megtartani, megvédeni és új élettel megtölteni „Miskolc szellemét”.

Aki a városba látogat, gyorsan ráérez a város történelmi hangulatára, részese lesz a város középkortól a 20. századig ívelő történetének. E sikertörténetnek mindig is fontos része volt a település virágzó ipara. Századok munkálkodásának eredményei látszottak elveszni az elmúlt évtizedekben, amikor a napi gondok mellett gyengült az emberek hite sorsuk alakulásában, megingott önbizalmuk és ezzel együtt háttérbe szorult kapcsolatuk a múlttal és annak gazdag örökségével.

Ahogy a mozgalom neve is sugallja, Miskolc rövid idő alatt a „rozsdá városa” lett. Az egykor virágzó ipar hanyatlásával az 1990-es években gazdátlanul váltak és romlásnak indultak az épületek, az épített örökség rendeltetését veszítette, az emberek pedig hitüket városukban. A népesség száma csökkent, a fiatalok útra keltek, hogy máshol keressék szerencsésüket, a gazdaság hanyatlásával együtt pedig elveszett az emberek bizalma városukban, közülük nem egy már nem volt igazán büszke otthonára. Mindez persze világszerte így történik, ahol meggyengül a gazdaság.

Ezért különösen figyelemreméltó az „Átjáró” mozgalmában résztvevők fáradhatatlan tevékenysége. A mozgalom legfontosabb célja, hogy Miskolc „apraja-nagyja” ismerje meg városa értékeit, felismerje a rájuk maradt örökség jelentőségét, megtanuljon örülni és büszkének lenni mindarra, amivel a város rendelkezik. Mindezt a mozgalom sokirányú tevékenységével, az általa szervezett programok színes kínálatával érte el. Munkájába sokféle szakma legjobbjait sikerült bevonni, szakértőket, kulturális szervezeteket, intézeteket – és persze az ügy iránt elkötelezett polgárokat. Óriási vállalkozás volt ez, ami lehetővé tette, hogy hasonlóan gondolkodó és hasonlóan érző emberekből jól működő örökségvédő hálózatot építsenek ki. Ez az az érték, amely az Europa Nostra érdeklődését felkeltette, hiszen olyan példára akadtak, mely követhető, lelkesít és tevékenységre buzdít. Az „Átjáró” programja – helytörténelmi kutatás, kiállítások szervezése, tanulmányok írása és publikálása, közös rendezvények, az együtt végzett műhelymunka és nem utolsósorban a tevékeny részvétel a helyreállításban, és sok-sok más – bebizonyította, hogy a város gazdátlanul maradt öröksége új élettel tölthető meg.

Európaiak lévén mindnyájan nagyon büszkék vagyunk a miskolciak példás teljesítményre. Munkálkodásotok azt a reményt kelti, hogy sok helyen akadnak majd követőitek, a „példa ereje” – „power of example” – másokat is munkára buzdít, szerte Európában.

Mielőtt megismerjük, hogy melyek voltak a bírálók indítékai abban, hogy a nagydíjat a miskolciaknak ítéljék, valamit az Europa Nostra szervezetéről is szólnom kell. Mint tudott, tavaly ünnepelte ötven éves fennállását az az európai szervezet, amely a legtöbb, az örökség megőrzésén fáradozó helyi, térségi és nemzeti szervezetet – közöttük a Hungária Nostrát és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságot – egyesíti.

Európai nem-kormányzati szervezetként az Europa Nostra kapcsolatot teremt mindazokkal a civil szervezetekkel, akik tevőlegesen részt vesznek Európa kulturális örökségének megtartásában és gondozásában – legyen szó az épített vagy természeti környezetről, a tárgyi és szellemi örökségről.

Az Europa Nostra hálózata a településlakók mozgalmá: tevékenysége mindenben figyelembe veszi az ilyesfajta mozgalmak jellegét. Munkáját az Európai Unióval karöltve fejt ki.

- az „Európai Örökségi díj” célja a példaadás és az igazi értékek felmutatása, - ha ezek az értékek veszélybe kerülnek, a szervezet felemeli a hangját; ezt a célt szolgálja például a „hét legveszélyeztetettebb” program, amelyet az Európai Befektetési Bankkal együtt éltetünk; e program célja, hogy a közösségek megtalálják a megfelelő megoldást örökségük megvédésére, és biztosítsák az emlékek fennmaradását, élhető használatát és fenntartását a jövőben;

- a szervezet szorgalmazza, hogy a Strasbourgban székelő Európa Tanács, no meg az Europa Unió szervezetei – Európai Bizottság és az Európa Parlament – napirendjében a kulturális örökség tárgyalása minél előbbre és minél fontosabb helyre kerüljön.

Az Europa Nostra kontinensünk legnagyobb örökségvédő hálózatát működteti: kétszázötvennél több nem-állami, nonprofit örökségvédő szervezetet egyesít Portugáliától egész Oroszorszáig. A jövő évben utunk, innen Magyarországról Norvégiába vezet, ahol a 2015. évi díjakat adják majd át a neves oslói városháza dísztermében.

Az Europa Nostrához százötven „társult szervezet” – városi önkormányzatok, egyetemek, helyi közösségek és magántársaságok – és 1500 egyéni tag is csatlakozott. Egyszóval a szervezet Európa kulturális örökségének hiteles „hangja”, ahogy elnökének, Placido Domingo mesternek a hangja is egyike a legjobbaknak a világon.

Az Europa Nostra szervezet és annak minden tagja vallja, hogy a kulturális örökség éltető ereje az európai társadalom összetartásának és stabilitásának egyik legfontosabb alkotórésze, amely egyformán szolgálja társadalmunk jólétét és a fejlődés fenntarthatóságát. Különösen fontos, hogy a mai, politikai és gazdasági válságoktól terhes időnkben biztosítsuk és fenntartsuk az élet magasabb minőségét, sőt még élhetőbbé tegyük történeti környezetünket.

Európa lakosságának egy része hosszú évszázadok óta lakja kontinensünket, mások éppen csak most érkeztek. A kulturális örökség azonban különbség nélkül mindegyikünké. Ebből következik, hogy gondját viselni közös felelősségünk. Jól tudjuk, hogy sorsukban, származásukban, vallásukban és szociális helyzetükben egymástól eltérő emberekről és embercsoportokról van szó. Akkor lehetünk eredményesek, ha összefogunk az örökség megmentésére, fenntartására, megőrzésére és gondozására. Mindezt a magunk és a minket követő nemzedékek örömeire és gazdagodására tesszük. Szervezetünk szíven viseli az örökség sorsát – ezért, ha valaki még nem tagja e közösségnek, bátorítjuk: csatlakozzanak az európai műemlékvédők nagy családjához.

Az elmúlt tavasszal az Europa Nostra Bécsben tartotta éves közgyűlését. A kongresszus igazi csúcspontja május 5-én, a Burgtheaterben az Európai Örökségi Díj átadása volt. Ezerkétszázan ünnepeltek együtt. A huszonzét nyertesnek Androulla Vassiliou, az Európai Unió „Oktatás, kultúra, kutatás és ifjúsági (EDUC) szakbizottság akkori biztosa és elnökünk, Placido Domingo együtt adták át a tekintélyes európai díjat. Mindenki nagyon örült, hogy az „Átjáró” a díjazottak között volt és még nagyobb volt a meglepetés, amikor kiderült, hogy ők nyerték el a kategória 2014 évi fődíját is. Így kerülhetett sor arra, hogy Miskolcon együtt ünnepelhettük a jól megérdemelt kitüntetését.

Tanulságos a bíráló bizottság véleményét szó szerint is idézni: „A zsűrit teljes mértékben meggyőzte a pályázat magas szociális érzékenysége. Az újabb keletű gazdasági és szociális változásokat, melyeket az elnéptelenedés, visszaesés és az életerő elvesztése jelzett, egy antropológus által vezetett, építészekből, történészekből és szociológusokból álló erős csapat ellensúlyozni tudta. Fő igyekezetük a hely szellemének és önazonosságának megőrzése volt, és az, hogy megtalálják az utat az önmaguk és értékeik megbecsüléséhez vezető új élethez. A kedvező döntésben a résztvevők vállalkozó kedve és ereje vezérelte a bíráló bizottságot.”

Nem kis hőstett, amit cselekedtek: megőrizni a büszkeség érzését és óvni a hely hangulatát. Mindez több mint pusztán az ipari örökség egy részének megőrzése, több mint a jól végzett kutatómunka, több mint egy film elkészítése vagy egy múzeumi kiállítás megszervezése. A „hely” mindig történeteket mesél, átélhetően közvetíti a múltat, beszél az egykori virágzásról és hanyatlásról. A hely szelleme ösztönöz az újrakezdésre, buzdít és bátorít a jövőre. A nyertes csapat ezt segíti, lépésről lépésre, kitartóan, következetesen, nagy önfeláldozással. Igazából így válik „átjáróvá” múlt és jövő, – a „rozsdás” Miskolc és a jövő Miskolca – között. Ezért beszélnek ma Európában Miskolcra... és ezért érdemes ma Miskolcon élni.

Winkler Gábor

Beszámoló a XIX. Békési Népi Építészeti Tanácskozásról Békés, 2014. október 2-4

Hol tart ma a népi műemlékvédelem? címmel rendeztük meg tizenkilencedik alkalommal

tanácskozásunkat. Félelmeink ellenére kiderült, hogy a népi építészet aktuális kérdései változatlanul érdeklik a hivatásos műemlékvédőket, az építészeket, néprajzosokat és a civil szervezetek képviselőit.

Közel hetven ember hallgatta végig az előadásokat és vett részt a Partiumi tanulmányi kiránduláson.

Nem volt véletlen a konferencia tematikájának kiválasztása, hiszen népi műemlékeink anyagi veszélyeztetettségén túl a műemlékvédelem szervezeti, jogi lehetőségei újabb kihívás elé

állították a műemlékek gazdáit, a védelemre hivatott szervezeteket. Évtizedek óta hangsúlyozzuk, hogy a népi műemlékek a legsérülékenyebb elemei a magyar kulturális örökségnek! Ennek ellenére nem úgy tűnik, hogy bármi megoldódna, hanem inkább olyan konc kezd lenni, amitől minél előbb meg kell szabadulni. A „műemlék, mint teher” gondolat és irányultság szemmel láthatóan nem kerüli el a népi műemlékeket sem.

A várható különböző műemléki revíziók várhatóan csökkenteni fogják a népi műemlékek számát, vagy a „futottak még” kategóriába sorolják be a falusi épületeket.

Az előadások egy része ezzel a jelenséggel foglalkozott. Viszont a bemutatott hazai és külföldi példák meg pont azt mutatták, hogy a vidéki örökség megőrzésére óriási a társadalmi igény. Akkor, hogy is van ez? ! ... Ma az építészeti oktatásban tanítják a népi építészeti kultúrát és ennek anyagait szép kiállítások keretében láthattuk a tanácskozáson is. Napjainkban az építészek jelentős része azon töri a fejét, hogy a még meglévő faluképeket, arányokat, szerkezeteket milyen módon lehetne megvédeni, átörökíteni és fejleszteni. Ennek is szép példáival találkoztunk az előadások során.

Kiderült, hogy amit fessegetünk az nem lokális magyarországi kérdés, hanem a Kárpát-medencében általános jelenség és probléma.

A tanulmányi kiránduláson Romániában, a Maros völgye Arad környéki szakaszán, az Észak-Bánát egykor és ma is különböző nemzetiségek által lakott falvait jártuk be. Az unikális nemzetiségi építészeti emlékek megtekintésén túl megismerkedtünk a környék szakrális emlékeivel, kastély és várépítészetével. A programot Aradon zártuk, ahol a Veszthely emlékmű megkoszorúzásával emlékeztünk a 48-as forradalom mártírjaira.

Hol tar ma a népi műemlékvédelem? A tanácskozáson remélhetőleg kielégítő válaszok születtek. Kíváncsian nézünk elébe a XX. Békési Népi Építészeti Tanácskozásnak, a következő két évben kiderülhet, hogy meghallotta e valaki a kiáltásunkat, vagy volt-e értelme kiáltoznunk...

Kerner Gábor

Felhívás a 2015-ös tagdíj rendezésére

Kedves Tagtársaink!

Ezúton is szeretnénk Önöket emlékeztetni, hogy a 2015. évi

Tagdíjbefizetések határideje 2014. december 15.

Csak befizetett tagdíj után készítetteti el a párizsi központunk az egyéni és intézményi/jogi tagok részére a 2015-ös Nemzetközi ICOMOS Tagsági Kártyákat, ezért javasoljuk hogy lehetőség szerint mielőbb, de legkésőbb a megadott határidőig rendezzék jövő évi tagdíjukat hogy kártyáikat mielőbb kézhez vehessék.

Tagdíjak összege

Tagdíjaink mértékében idén nem történt változás, így azok továbbra is:

• Intézményi/jogi tagok részére	70.000 Ft/év
• Egyéni tagok részére	15.000 Ft /év
• Egyéni tagok 30 éves korig* (junior kategória)	7.500 Ft /év (50%-os kedvezmény)
* (a tagdíjbefizetésre vonatkozó évben betöltött 30-ik életév még junior kategória)	
• Pártoló tagok részére	6.500 Ft/év

Befizetési határidő: A 2015-re vonatkozó tagdíjak befizetésének határideje: **2014. december 15.**

A befizetéseket elsősorban

- **közvetlen banki átutalással** javasoljuk rendezni az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület **OTP Banknál vezetett 11705008-20498803 számú számlájára,**

de természetesen továbbra is mód van

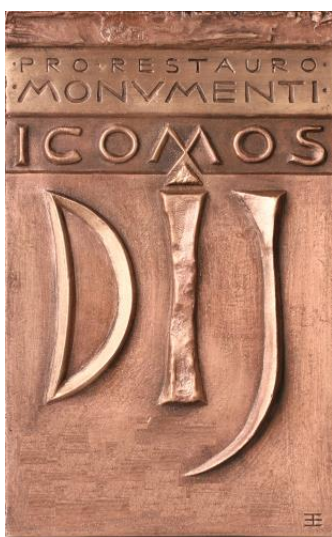
- sárga csekken történő befizetésre (**kérésre** postázzuk a csekket, kérjük jelezzék igényüket!)

Mindkét esetben kérjük a **közlemény** rovatban feltüntetni a **tag/tagok nevét**, és hogy **2015-ös tagdíj**.

A központi tagnyilvántartást is kezelő párizsi Gilles Nourissier központi adatbázisban szereplő, és tagsági kártyájuk kiállításához elengedhetetlen adatok naprakészen tartása miatt ezennel ismételten kérjük, és előre is köszönjük, hogy név, lakcím, e-mail-cím, telefonszám adataikban beállt változásokról haladéktalanul tájékoztassák a Titkárságot !

Együttműködésüket és figyelmességüket előre is köszönjük!

Keller Annamária és Pakulár Ibolya
ICOMOS Titkárság

AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG FELHÍVÁSA A 2015. ÉVI ICOMOS-DÍJ ADOMÁNYOZÁSÁRA

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága – mint a műemlékvédelem legnagyobb nemzetközi civil szervezetének magyar tagja – a nemzetközi célkitűzésekkel összhangban folyamatosan azon fáradozik, hogy a társadalom minden tagjának és szervezetének figyelmét felhívja az építészeti és kulturális örökség valamennyi elemének folyamatos és szakszerű gondozására megőrzésük és továbbörökítésük érdekében. Ezért az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága minden évben ICOMOS-díjjal tünteti ki az általa legjobbnak ítélt műemlékhelyreállításokat, melyek lehetnek:

- épület(ek) megújítása,
- épület(ek) új rendeltetés céljára történő átépítése, bővítése, a műemléki értékek megőrzésével és felszínre hozásával,
- természeti értékek, parkok, kertek mintaszerű helyreállítása,
- történeti környezetbe harmonikusan illeszkedő, annak történeti és természeti értékeit tiszteletben tartó új épület(ek).

Az ICOMOS-díj odaítélésére bárki tehet javaslatot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető, ill. a Titkárságán beszerezhető adatlap kitöltésével, és az alábbi adatok hiánytalan megadásával:

- a műemlék, ill. az épület megnevezése és pontos helyszíne
- a helyreállítás, ill. az építés időpontja (3 évnél régebben megvalósult munka nem terjeszthető fel)
- a helyreállítás tervezője és megvalósítója
- a helyreállítás összefoglaló értékelése (max. 1 gépelt A/4 oldal) és bemutató fényképei, ill. a műszaki tervek fotokópiái (min. 4, max. 15 db)
- a javaslatot előterjesztő neve, címe, elérhetősége és e-mail címe

A javaslat benyújtásának határideje: 2015. január 15. (postabélyegző illetve e-mail kelte)
postai úton: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 1535 Budapest, Pf.721, vagy
e-mailen: secretariat@icomos.hu

A javaslat megérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

A beérkezett javaslatokat ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság társszervezetekkel kibővített Díjbizottsága értékeli – a Díjbizottság 9 tagú, köztük a MÉSZ, a MUT, a Porta Speciosa Egyesület delegáltjai. A Díjbizottság a titkosság feltételeinek teljes biztosítása mellett, a javasolt alkotásokat lehetőség szerint megismeri, majd tárgyalások során értékeli, végül javaslatát úgy terjeszti elő az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Elnökségének, hogy az döntését a Műemléki Világnapon, 2015. április 18-án nyilvánosságra hozhassa, s a Díjakat átadhassa.

*

**AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG
FELHÍVÁSA
AZ
ICOMOS MŰEMLÉKVÉDELMI CITROM-DÍJ 2015
ADOMÁNYOZÁSÁRA**

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága – mint a műemlékvédelem legnagyobb nemzetközi civil szervezetének magyar tagja – a nemzetközi célkitűzésekkel összhangban folyamatosan azon fáradozik, hogy a társadalom minden tagjának és szervezetének figyelmét felhívja az építészeti és kulturális örökség valamennyi elemének folyamatos és szakszerű gondozására megőrzésük és továbbörökítésük érdekében.

E törekvésekkel összhangban az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága minden évben Műemlékvédelmi Citrom-díjjal illeti az általa legkevesbé sikeresnek, leginkább elhibázottnak ítélt műemlék helyreállításokat, melyek lehetnek:

- legsikertelenebb új beépítés, illetve átalakítás valamely történeti környezetben,
- legtökéletesebben félresikerült műemléki helyreállítás, illetve méltatlan hasznosítás,
- legalaposabban kidolgozott, példaértékű épülethiba (épületszerkezet, pótlás, kiegészítés, stb.),
- legmegragadóbban félresikerült épületszínezés,
- leginkább műemlék-szerű rekonstrukció, műemlék-pótlás,
- legmaradandóbbra sikerült élő-műemlék (növényzet, kert, táj, tó, stb.) károsítás,
- leghosszabban húzódó műemlék helyreállítás,
- legmeggyőzőbb ál-műemlék építés,
- legeredményesebb műemlék-elhanyagolás, a karbantartás elmulasztása.

A fenti szempontok közül akár egy is elegendő a Citrom-díj odaítéléséhez.

A Citrom-díjat nem az alkotók, hanem az alkotás kapja. Az veheti át, aki először tiltakozik az odaítélés ellen. (Ez csak a jelentkezés megtörténte után lehet publikus.)

A Citrom-díjra az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagjai tehetnek javaslatot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető, illetve a Titkárságán beszerezhető adatlap kitöltésével, az alábbi adatok hiánytalan megadásával: A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a műemlék, ill. az épület megnevezését és pontos helyszínét,
- a helyreállítás, ill. az építés időpontját (3 évnél régebbi nem terjeszthető fel),
- az "alkotás" összefoglaló értékelését (max. 1 gépelt A/4 oldal) és bemutató fényképeit és (nem kötelező, de az elbírálást segíti, ha az előterjesztés tartalmazza) műszaki rajzait (min. 4, max. 10 db),
- a javaslat előterjesztőjének nevét, címét, elérhetőségeit, e-mail címét.

A javaslat benyújtásának határideje: 2015. január 15. (postabélyegző illetve e-mail kelte)
postai úton: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 1535 Budapest, Pf.721, vagy
e-mailen: secretariat@icomos.hu

A javaslat megérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

A beérkezett javaslatokat ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság társszervezetekkel kibővített Díjbizottsága értékeli – a Díjbizottság 9 tagú, köztük a MÉSZ, a MUT, a Porta Speciosa Egyesület delegáltjai. A Díjbizottság a titkosság feltételeinek teljes biztosítása mellett, a javasolt alkotásokat lehetőség szerint megismeri, majd tárgyalások során értékeli, végül javaslatát úgy terjeszti elő az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Elnökségének, hogy az döntését a Műemléki Világnapon, 2015. április 18-án nyilvánosságra hozhassa, s a Díjakat átadhassa.

*

**AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI
BIZOTTSÁG
FELHÍVÁSA
A**

**PÉLDAADÓ
MŰEMLÉKGONDOZÁSÉRT DÍJ
2015**

ADOMÁNYOZÁSÁRA

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága a Műemlékvédelmi Világnap alkalmából 2015-ben is átadja a Példaadó Műemlékgondozásért Díjat.

A díj célja bemutatni azokat a legkiválóbb módszereket, amelyek a legjobban segítik a műemlékek, helyi értéket képviselő örökségi értékek fennmaradását és megőrzését.

A díjra azok pályázhatnak, akik

- a tulajdonukban lévő, vagy a rájuk bízott műemlék fenntartása, gondozása során példamutató módon biztosítják az értékek fennmaradását, értékeinek hiteles megőrzését
- akik lehetővé teszik a közösség, a társadalom számára a műemlék értékeinek, jelentőségének megismerését
- akik alkalmas funkció, egyedi programok, rendezvények segítségével mutatják be egy épület (és környezete) jelentőségét
- akik szakszerű, folyamatos karbantartással biztosítják az értékőrzést
- akik az oktatás, nevelés, szakképzés területén olyan programokat képviselnek, amelynek célja a műemlékek, helyi értékek karbantartás útján való fennmaradása.

A díjra azok a helyszínek jelentkezhettek, ahol a legutolsó felújítás, illetve az utolsó használatba vételi engedély kiadása legalább öt évvel ezelőtt történt, azóta folyamatosan üzemel az épület, illetve program esetén legalább öt évre visszamenőleg lehet módszertant, vagy az eredményeket értékelni.

Pályázni az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető adatlap kitöltésével, a tevékenységet bemutató dokumentációval lehet. A dokumentáció lehet 10 percnél nem hosszabb film (DVD), vagy/és max. 6000 karakter terjedelmű programismertetés, fénykép- vagy/ és tervdokumentáció.

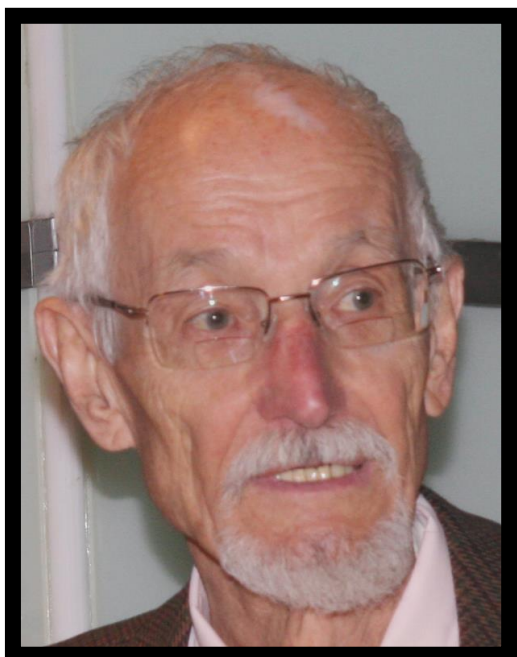
A pályázat benyújtásának határideje: **2015. január 15.** (postabélyegző illetve e-mail kelte)
postai úton: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 1535 Budapest, Pf.721, vagy
e-mailen: secretariat@icomos.hu

A javaslat megérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

Pályázatot minden magyar állampolgár benyújthat, akinek olyan módszerről, helyszínről van tudomása, amelynek megismertetése a magyar műemlékvédelem eredményesebb gyakorlatát szolgálhatja.

A beérkezett pályaműveket az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság társszervezetekkel kibővített Díjbizottsága értékeli.

Ágostházi László DLA

1931. február 15. – 2014. október 31.

Mély megdöbbenéssel fogadtuk a hírt, hogy Ágostházi László, a TANÁR ÚR, az ICOMOS tiszteletbeli tagja itt hagyott bennünket. A biztos pillér. Váratlanul, egyenes tartással, elegánsan - ahogy élt, és természetesen, ahogyan viselkedett. Tekintélyt parancsoló hétköznapi közvetlen jelenése, mindig jó kedélyű szeretetteljes egyénisége sok barátságot szült. Nem találok olyan emberrel, aki ne szeretne volna. Nem tudott beletörődni az olyan világba, ahol az alapvető emberi értékeket hátrább sorolják. Így is élt. Barátként, emberként, aki tisztelettel és szeretettel fogadott mindent, és mindenkit, akiben megérezte a mélységet, az elkötelezettséget. Igazi tanár volt, mert ahol jelen volt,

jelenléte is tanított. Úr volt, mert kisugárzása volt. A klasszikus értéket, azt a klasszikus polgári értéket képviselte - függetlenül a környező világtól, függetlenül a pillanatnyi érdektől - ami nélkül nem lehet megérteni a műemlékvédelem alapkérdéseit sem.

Mindent tudott, mindent látott és értett, mégis mindig csak kérdezett, de okosan. Kérdései mögött a háttérben ott volt a finom vélemény, elhivatott állásfoglalás, komoly elkötelezettség. Jelenség volt, szaktekintély, aki annak a csodának volt a birtokában, hogy mindenhol el tudta mondani figyelemre érdemes meglátását, mégsem bántott meg soha senkit, pedig gyakran fordult elő, hogy igen messziről indultak a vélemények. Volt stílusa, és a stílus mögött ott volt az ember, aki hol meg tudott döbbsenni, hol hamiskásan tudott somolyogni, de mindig képes volt személyessé, emberivé tenni a megkérdőjelezhetetlen, finoman megfogalmazott, de utólag mindig belátható - igazán objektív szakmai véleményt. Tudtuk, hogy érdemes meglátásaira támaszkodni, mert gondolatai a jót, az ügyön belül az embert és nem utolsó sorban a műemlékvédelmet szolgálják.

Nekünk is ez volt önző érdekünk, hogy az ICOMOS-ban is köztünk tudjuk. Láttam, hogy 2006-ban a választáskor elgondolkodott azon, hogy elvállalja-e egy jelentősen átrendeződött bizonytalan szakmai környezetben az ICOMOS alelnöki tisztét. Mégis vállalta, mert felismerte, hogy segíthet..., és a műemlékvédelem ügye akkor is éppen segítségre szorult. A teljes elnökségben ő volt az egyetlen megkérdőjelezhetetlen, mindenki által tisztelt és elismert szaktekintély. A ranggal nem ő lett több, hanem mi. Mi kaptunk munkánkhoz szakmai háttérrel, muníciót. Abban az időszakban leginkább az Ő jelenléte, magatartása segítette az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság talpon maradását kifelé és befelé egyaránt. Minden ülésen, fórumon meghatározó volt a jelenléte. Azzal a biztonsággal élhettünk, hogy tudtuk - ha köztünk van, biztosan jó úton járunk.

Nincs építész, aki az építészeti évfordulókról szóló írásait ne ismerné. Az ICOMOS-ban évek óta készítette elő és dolgozott azon, hogy egy műemlékvédelmi Ki-kicsodát állítson össze. Azoknak a megbecsülésére készült, akik egyre inkább a feledés homályába vesznek, pedig nekik köszönhetjük a magyar műemlékvédelem szakmai rangját. Ebben az el nem készült munkában Ágostházi László, mint Tanár úr, külön fejezetet érdemelt volna. Mégis megtévesztő, mert a lexikon nem az emberről szól, és száraz adathalmazává válik a teljes élet. Róla, pályájáról is „csak” ami megjelenhetne:

„Dr. Ágostházi László DLA a hazai műemlékvédelem emblematikus alakja. Az épített örökség megőrzése érdekében kifejtett, sok évtizedet átfogó páratlanul gazdag és egyedülállóan eredményes, sokrétű (kivitelezői, tervezői, igazgatási, törvényalkotói, oktatói, publikációs) munkásság jellemzi. Több szakmai szervezet tagja, tisztségviselője, meghatározó

kezdeményezője. Hosszú évekig az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság vezetőségi tagja, több cikluson át alelnöke, tiszteleti tagja. Az ICOMOS mellett is több (MÉSZ, MUT, MÉK, ÉTE, MTA biz. Tag) szakmai szervezet tagja.

Pályája kezdetén az OMF építésvezetőségének munkatársaként aktív részese volt a Balaton-felvidéki műemlékek 50-es évek végi mintaszerű helyreállításának. A 60-as évektől a VÁTI műemléki műtermének tervezőjeként, majd a Fejér Megyei Tervező Iroda műszaki igazgatóhelyettesként a műemléki helyreállítások tervezésének vált jelentős alakjává. 1987-től az aktuális minisztérium műemléki főosztálya vezetőjeként az igazgatásban, a törvényalkotásban, valamint a szakmai feltételek megteremtésével segítette a műemlékvédelmet. Az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Urbanisztikai Tanszékének vezetőjeként generációkat nevelt és oktatott a műemlékvédelem tiszteletére és gyakorlatára. Munkája mellett rendszeresen publikált és tartott előadásokat. Oktatóként a műemlékvédelmi szakoktatásban és az Ybl Főiskola műemlékvédelmi tantárgyának oktatásában bízták meg jelentős feladattal. Az építészet más területén is meghatározó volt munkássága: tervezés, településtervezés-településfejlesztés, műemlékvédelem.

Az általa tervezett épületekkel, helyreállításokkal az egész országban találkozhatunk. Ezek közül a legjelentősebbek Budapesten (Flórián téri romterület kialakítása), Sopronban (Előkapu utca 11. 1961-1966, Szent György utca 7. 1967-1972), Pécsen (tömbrehabilitációs tervek 1970-1972), Kőszegen (Kelcz-Adelffy utca 6. lakóház, Szent Imre templom helyreállítása 1964-1966), Berhidán (római katolikus templom helyreállítása 1962-1964), Fertőrákoson (püspöki kastély helyreállítása 1963-1964), Egerben (Lyceum helyreállítása 1962-1965), Vizsolyban (református templom helyreállítása 1972-1974), Szántódpusztán (kastély helyreállítása 1972-1976, és területrendezési terv 1961-1974) stb.

Jelentősek publikációi, számos cikket, tanulmányt írt. A BME Építészettörténeti Tanszékén a Műemlékvédelmi Szakmérnöki képzés meghatározó oktatója.

A kiemelkedő, sokrétű munkát és annak eredményességét tükrözik a Magyar Köztársaság Lovagkeresztje, a Möller-díj, az Ybl-díj, az Építészeti Nívódíj, az Europa Nostra-díj, a Forster Gyula-díj a Magyar Műemlékvédelmi-díj, Hild-díj és számos más kitüntetés."

Fájdalmas, hogy ezt a szikár összegzést nem a tervezett kötet számára kellett idézni. Láttuk, éreztük, hogy az idő múlásával fokozatosan, egyre távolabbról és fentebbről kísérte munkánkat. Nem visszahúzódott, hanem máshol és máshonnan látta, láttatta ugyanazt - annak megfelelően, ahogy érzékenységi köre változott, ahogy érezte, hogy hol van szükség segítségre. Ahogy múltak az évek, fokozatosan lépett nem hátrább, hanem távolabb, hogy távolabbról lássa és véleményezze ugyanazt. És mindig meglátott valami más összefüggést, mindig tudott mondani valami hasznosat, amit senki sem, és ahogy senki sem. Ez a ritka emberi tudomány csak a bölcssek tudománya, ami csak a legnagyobbakat jellemzi. Amivel foglalkozott, amit szeretett, az az örökkévalóságnak szóló építészet, ahol csak a magányos műemlékvédelem tud küzdeni az értékek elmúlása ellen. Tisztelettel és szeretettel őrizzük emlékét, bölcs gondolatait, szeretetteljes alakját, hogy az emberi, a baráti értékek is megmaradjanak.

Nagy Gergely
az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság elnöke

Kedves Olvasóink,
Utoljára jelenik meg az „Emlékezünk rá, hogy...” rovat.

Emlékezünk rá, hogy hosszú éveken át Ágostházi László tollából minden egyes ICOMOS Híradó ezzel az általa összeállított évforduló naptárral segítette az ICOMOS Híradó olvasóit ahhoz, hogy idejében, kellő felkészüléssel tudjanak megemlékezni a megjelentést követő két hónapban esedékes műemlékes évfordulókról.

Távozásával a további hónapok lapjai immár örökre megiratlanok maradnak...

Ágostházi László emlékét kegyelettel, szeretettel megőrizzük.... Nyugodjék békében!

a szerkesztő

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY... .

November

- november 1.   **145 éve** (1869) helyezték el az *Esztergomi Bazilika* zárókövét
- 110 éve** (1804) született *Gött Antal*, az Esterházy uradalmak építőmestere, a vértestolnai, a baji római katolikus templom építője, a tarjáni római katolikus templom befejezője (Fellner Jakab után) és tornyának építője
- november 2.   **105 éve** (1909) halt meg *Myskovszky Viktor* építész, műtörténész, az MTA tagja, szakíró, akinek a hazai középkori építészetéről, épületekről számos írása jelent meg
- november 4.   **150 éve** (1864) született *Jakab Dezső* építészmérnök, aki a Lechner kezdeményezte „magyar stílus” szellemében főleg Komor Marcellal, ill. Jakab Dezsővel nagyon sok vajdasági, ill. fővárosi középületet, templomot, imaházat (Budapest: Népopera, Pozsony: Vigadó, Szabadka: Városháza, stb.) alkotott
- november 5.   **95 éve** (1919) született *Schulek Frigyes* építészmérnök, műegyetemi tanár. a MTA tagja, aki jellegzetesen a középkori építészethez kapcsolódott új alkotásaiban (pl. Halászbástya, János-hegyi kilátó, stb.) és műemléképületek helyreállításában is (pl.. Lőcsei Városháza, budavári Mátyás-templom, Budapest: Ménesi-úti saját villája, stb.)
- november 9.   **135 éve** (1879) született *Bory Jenő* építészmérnök, szobrászművész, egyebek közt a székesfehérvári Bory-vár és a vasbeton kupolás Jézus Szíve templom alkotója
- november 17.   **85 éve** (1929) szentelték fel újra áthelyezése után *Szegeden a görögkatolikus Szent Rozália kápolnát*
- november 18.   **110 éve** (1904) halt meg *Mészáros János* építőmester, kecskeméti vállalkozó, a város több bérházának és a Postapalotájának építője Bagi József társaként
- november 20.   **165 éve** (1849) adták forgalomba a fővárosi *Lánchidat* (W.T. Clark)
- november 23.   **150 éve** (1864) szentelték fel *Faddon a római katolikus plébániatemplomot*
- november 27.   **145 éve** (1869) született *Almási Balogh Lóránt* építészmérnök, Lechner Ödön és Alpár Ignác tanítványa, az Iparművészeti Főiskola tanára, barokkos-népies irányzatú lakó- és középületek alkotója

november 28. **105 éve** (1909) adták át a *Budapesti Műszaki Egyetem központi épületét* (Hausmann Alajos)

november 29. **70 éve** (1944) halt meg *Komor Marcell* építészmérnök, aki Jakab Dezsővel társulva a Lechner-követő magyaros építészet nagyon sok jeles középületét hozta létre szerte az országban (pl.: Szabadka: Városháza, zsinagóga, Pozsony: Vigadó, Budapest: Palace szálló, Népopera, stb.)

December

december 1. **85 éve** (1929) szentelték fel a Budapest XIII.ker. *Béke-téri Szent László plébánia templomot* (Petrovác Gyula– Foerk Ernő.)

december 2. **105 éve** (1809) szentelték fel a *Budapest Terézvárosi plébánia templomot* (Kassalik Fidél - Pollack Mihály)

december 4. **275 éve** (1739) hunyt el *Pichler Gál* egri építőmester, aki a városban és környékén nagyon sokat dolgozott

december 8. **225 éve** (1789) született *Hild József* építőmester, céhmester, a bécsi Képzőművészeti Akadémiának 1836-tól tagja, 1845-től Pest város architektor építésze, klasszicista épületei Pest városképének kialakítására döntő hatásúak; tervai szerint kezdték építeni az esztergomi Bazilikát, nagyon sok vidéki kastélya is fennmaradt.

december 9. **130 éve** (1884) halt meg *Kassalik Ferenc* építőmester, céhmester, nagyvállalkozó, akinek több mint 400, többségében empire stílusú alkotása ismert szerte az országban (pl: Balassagyarmat: régi Megyeháza, ő építette a Gellért-hegyi Citadellát, stb.)

december 12. **115 éve** (1899) született *Tóth János* építészmérnök, kandidátus, festő, grafikus, szakíró

december 15. **125 éve** (1889) született *Kotsis Iván* építészmérnök, műegyetemi tanszékvezető tanár, Ybl-díjas, a Műegyetem díszdoktora, szakíró, aki nagyon karakteres köz-és lakóépületet, templomot tervezett, melyek közül talán a legismertebbek: Székesfehérvár: Városháza, lakóházak, Tihany: Élettani Intézet, Budapest: MTA székháza, Erkel színház átépítése, BME Aerodinamikai Intézet, stb

december 16. **10 éve** (2004) halt meg *Sedlmayr János* építészmérnök, Ybl-díjas, aki teljes életútját a magyar műemlékvédelem szolgálatára szentelte és kimagasló jelentőségű helyreállításokat (pl.: a nagyvázsonyi, a kőszegi, az egri vár, Visegrádon a Salamon torony, Sopronban több lakóház, Budapest Hilton szálló műemléki részei, stb. stb.) alkotott

december 18. **105 éve** (1809) halt meg *Hikisch Kristóf* budai építőmester, aki egyebek közt a Krisztinavárosi plébániatemplomot építette, a Várban a Várszínházat építette a hajdani kolostortemplomból Kempelen Farkassal társulva

december 19. **30 éve** (1984) halt meg *Winkler Oszkár* építészmérnök, Ybl-díjas, Alpár-érmes egyetemi tanár, aki főleg Sopronban, de sok helyen másutt is nagyon sok középületet, lakóházat, ipari üzemet alkotott

december 20. **55 éve** (1959) halt meg *Bory Jenő* építészmérnök (lásd november 9.)

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**

Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.

Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721.

Telefon/fax: +36/1/2254966, Telefon: +36/1/2254965

E-mail: secretariat@icomos.hu

Honlap: www.icomos.hu

Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága

Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely

Szerkesztő: Keller Annamária

HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)

HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumba, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja
a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és
Vagyongazdálkodási Központ
Támogatója az EMMI